

Trajektorie migracyjne województwa podkarpackiego

-

**RAPORT
z badania studentów**

Kraków, kwiecień 2010 rok

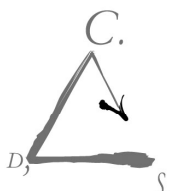
SPIS TREŚCI:

I WSTĘP.....	5
1.1 Tło badań.....	5
1.2 Cele badania i struktura raportu	6
1.3 Dobór próby i sposób realizacji badań.....	7
1.4 Charakterystyka próby	9
II WYNIKI BADAŃ.....	12
2.1 Proces decyzyjny, motywacje i oferta edukacyjna.....	12
Podsumowanie.....	27
2.2 Ocena miejsca studiów.....	29
Podsumowanie.....	36
2.3 Plany związane z przyszłym miejscem zamieszkania	37
Podsumowanie.....	46
<hr/>	
Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety e-mailowej.....	47

SPIS TABEL:

Tabela 1. Ośrodki akademickie reprezentowane przez studentów	9
Tabela 2. Typ uczelni w zależności od płci studentów	11
Tabela 3. Powiaty reprezentowane przez studentów	11
Tabela 4. Czy podkarpackie uczelnie oferowały kierunek, na którym studenci aktualnie studiują, w zależności od typu uczelni	15
Tabela 5. Najważniejsze zalety nowego miejsca, które zmotywowały studentów z różnych typów uczelni do wyjazdu.....	20
Tabela 6. Najważniejsze zalety nowego miejsca, które zmotywowały studentów z różnych ośrodków akademickich do wyjazdu.....	21
Tabela 7. Problemy, przed jakimi stawali studenci z różnych ośrodków akademickich po przyjeździe na studia	31
Tabela 8. Charakter problemów w zależności od posiadania lub nieposiadania rodziny lub znajomych w miejscu docelowym	33
Tabela 9. Ocena słuszności własnej decyzji o studiowaniu poza dotychczasowym miejscem zamieszkania ..	34
Tabela 10. Ocena obecnego miejsca zamieszkania studentów z różnych ośrodków akademickich.....	34
Tabela 11. Ocena obecnego miejsca zamieszkania studentów pochodzących z powiatów grodzkich i ziemskich	35
Tabela 12. Zależność pomiędzy słusznością wyboru studiów poza miejscem zamieszkania a oceną miejsca studiów	35
Tabela 13. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia w zależności od wieku studentów.....	38
Tabela 14. Plany studentów czterech najliczniej reprezentowanych ośrodków akademickich dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia	39
Tabela 15. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia wśród studentów z różnych powiatów województwa podkarpackiego.....	40
Tabela 16. Główny argument za opuszczeniem dotychczasowego miejsca studiów wśród studentów z różnych ośrodków akademickich	41
Tabela 17. Deklarowane miejsce zamieszkania po studiach tych studentów, którzy nie chcą pozostać w miejscu kształcenia (w zależności od płci)	42
Tabela 18. Deklarowane miejsce zamieszkania po studiach tych studentów, którzy nie chcą pozostać w miejscu kształcenia	43
Tabela 19. Postawa wobec powrotu do miejsca zamieszkania w przyszłości w zależności od płci studentów.....	43
Tabela 20. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości zamieszkania.....	44
Tabela 21. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości studiowania, w zależności od płci.....	45
Tabela 22. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości studiowania	45

SPIS WYKRESÓW:

Wykres 1. Czy podkarpackie uczelnie oferowały kierunek, na którym studenci aktualnie studiują.....	13
Wykres 2. Czy gdyby Podkarpacie uczelnie oferowały kierunek, na których studenci aktualnie studiują, to zdecydowaliby się oni na podjęcie w nich nauki	14
Wykres 3. „Merytoryczność” decyzji o studiowaniu na wybranym kierunku studiów w zależności od typu uczelni.....	16
Wykres 4. Średnie wartości na skali „zalety nowego miejsca – braki dotychczasowego miejsca zamieszkania” wśród studentów z różnych typów szkół.....	18
Wykres 5. Średnie wartości na skali „zalety nowego miejsca – braki dotychczasowego miejsca zamieszkania” wśród studentów z różnych ośrodków akademickich.....	19
Wykres 6. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „czynnikami przyciągającymi-czynnikami wypychającymi” wśród studentów różnych typów szkół.....	22
Wykres 7. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „czynnikami przyciągającymi-czynnikami wypychającymi” wśród studentów różnych ośrodków akademickich	23
Wykres 8. Średnie wartości na skali samodzielność-niesamodzielność decyzji o wyjeździe na studia wśród studentów różnych typów szkół.....	24
Wykres 9. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „samodzielność-niesamodzielność decyzji” wśród studentów różnych typów szkół	25
Wykres 10. Problemy, przed jakimi stawali studenci po przyjeździe na studia	30
Wykres 11. Fakt zamieszkiwania rodziny lub znajomych w miejscu studiowania w momencie podjęcia decyzji o wyjeździe na studiu.	32
Wykres 12. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia	38

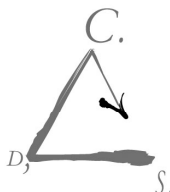
I WSTĘP

1.1 Tło badań

Niniejszy raport prezentuje wyniki badania studentów pochodzących z Podkarpacia, kształcących się na uczelniach krajowych poza województwem. Badania przeprowadzono w ramach projektu „Trajektorie migracyjne województwa podkarpackiego (TMWP)” finansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków budżetu państwa. Projekt realizowany jest na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie, w ramach Priorytetu VI, Poddziałanie 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W myśl projektu, badanie studentów jest jednym z dziewięciu – obok uczniów szkół ponadgimnazjalnych, pracodawców, bezrobotnych, księży, klientów sieci EURES, klientów urzędów miast i urzędów gmin, dokumentów (agencji zatrudnienia, powiatowych urzędów pracy, Terenowego Banku Danych) oraz lokalnych uwarunkowań – obszarów, jakie podlegają dogłębnym analizom. W ich efekcie określone zostaną kierunki i skala migracji mieszkańców Podkarpacia oraz indywidualne motywy wpływające na ruch w ramach poszczególnych ścieżek migracyjnych. Umożliwi to wyrysowanie schematów migracyjnych, które zaprezentowane zostaną w postaci interaktywnego narzędzia informatycznego, prezentującego wyniki dla różnych poziomów analizy. Pozwoli to śledzić ścieżki migracyjne mieszkańców Podkarpacia w odniesieniu do konkretnych typów migracji na poziomie:

- powiatów (faktyczny oraz deklaracyjny napływ i odpływ);
- relacje między poszczególnymi powiatami a resztą kraju (faktyczny napływ i odpływ oraz deklaracyjny odpływ);
- relacje pomiędzy poszczególnymi powiatami a zagranicą (faktyczny napływ oraz deklaracyjny odpływ).

Badanie studentów to piąty – po badaniu uczniów szkół ponadgimnazjalnych, klientów sieci EURES, pracodawców oraz bezrobotnych – element opisanego powyżej procesu badawczego, który jest raportowany. Szczegółowy opis przedmiotowego projektu można znaleźć na witrynie www.cds.krakow.pl, na podstronach projektu „Trajektorie migracyjne województwa podkarpackiego”.

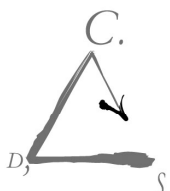

1.2 Cele badania i struktura raportu

Uwzględnienie studentów, jako jednej z grup objętych badaniami w ramach projektu TMWP, ma dwojakie uzasadnienie. Po pierwsze, w obliczu powszechnej wiedzy o odpływie młodzieży w wieku akademickim do pozawojewódzkich ośrodków uniwersyteckich (wśród, których jako najsilniej przyciągające podkarpacką młodzież, prym wiodą Kraków, Lublin i Warszawa), warto dowiedzieć się czy odpływ powodowany jest niewystarczającą bądź niedopasowaną ofertą wojewódzkiego szkolnictwa wyższego, czy może pozaedukacyjną atrakcyjnością ośrodków docelowych (względnie pozaedukacyjną nieatrakcyjnością Podkarpacia). Po drugie natomiast, wobec braku mechanizmów monitorowania losów absolwentów przez szkoły średnie (co, notabene, nie jest wyłącznie problemem Podkarpacia) istotnym z perspektywy regionu staje się oszacowanie, czy i w jakiej mierze, osoby wybierające studia poza województwem wrócą na jego obszar po zakończeniu edukacji.

Mówiąc o celu badania, warto jednak zacząć od informacji, że jego założenia zostały nieznacznie przeformułowane w toku realizacji. Należy w tym miejscu dodać, że odbyło się to za zgodą Zleceniodawcy a zmiany polegały na powiększeniu próby badawczej i modyfikacji sposobu jej doboru. W konsekwencji, niewielkie badanie obliczone na poznanie elementów składowych (motywów) decyzji podkarpackich absolwentów szkół średnich o wyjeździe na studia do innego miasta, przekształciło się w zakrojone na dużą skalę badanie pozwalające scharakteryzować studentów kształcących się w poszczególnych ośrodkach akademickich i typach uczelni wyższych, a także oszacować różnice w skali odpływu podkarpackich studentów do wybranych miast. Dodatkowo, względem zakładanego na poziomie podstawowym (pozostanie w miejscu kształcenia – powrót na Podkarpacie) określenia kierunków dalszych migracji, rozszerzenie badań pozwoliło na bardziej szczegółowe przesłедzenie deklaracji dotyczących pozostania w przyszłości w obranym miejscu nauki oraz dalszych przemieszczeń. Podsumowując, zwiększenie próby badawczej pozwoliło na wprowadzenie do badań większej ilości zmiennych oraz zadanie większej ilości bardziej szczegółowych pytań, co przełożyło się na możliwość udzielenia bardziej kompleksowych odpowiedzi na pytania o:

- motywy wyjazdu z Podkarpacia;
- porównawczą skalę zjawiska w odniesieniu do największych ośrodków akademickich w kraju, jako kierunków docelowych;
- deklarowane kierunki migracji po zakończeniu edukacji na poziomie wyższym.

Niniejsze opracowanie porządkuje odpowiedzi na tak postawione pytania – a przy okazji szereg innych - w trzech głównych rozdziałach. Pierwszy (2.1) przynosi wyjaśnienia dotyczące adekwatności oferty edukacyjnej wyższych uczelni do potrzeb młodzieży oraz tego czy adekwatność ta ma dla absolwentów szkół średnich decydujące znaczenie przy wyborze dalszej ścieżki kształcenia. W tym fragmencie przeanalizowano również wyniki dotyczące motywów wyjazdów poza województwo. Kolejna (2.2) część poświęcona została problemom adaptacyjnym do nowego miejsca oraz forowanym z perspektywy czasu opiniom porównawczym między miejscowościami studiowania i pochodzenia. Trzeci (2.3) rozdział dedykowany jest przyszłym planom migracyjnym. Zawiera także próbę oszacowania zakorzenienia w miejscu studiowania oraz dynamiki przywiązania do miejsca pochodzenia.

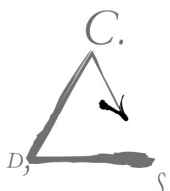
Na koniec należy jasno powiedzieć, że statystyczny rozkład kierunków migracji edukacyjnej z Podkarpacia nie jest możliwy do przeprowadzenia, gdy badania prowadzone są na końcu ścieżek migracyjnych, a więc w miejscach docelowych. Tym bardziej, gdy miejsca takie dobierane są arbitralnie i nie wyczerpują wszystkich krajowych ośrodków, w których realizowane jest kształcenie na poziomie wyższym. Przeprowadzone badanie – przy sposobie doboru próby opisanym poniżej - daje jednak możliwość utworzenia rankingu najpopularniejszych, wśród podkarpackich absolwentów szkół średnich, ośrodków akademickich. Analizę taką przedstawiono w rozdziale 1.4.

1.3 Dobór próby i sposób realizacji badań

Badanie zrealizowano wśród 862 osób, które ukończyły szkołę średnią na terenie Podkarpacia a obecnie studiują w jednym z 8 celowo dobranych ośrodków akademickich na terenie kraju:

- Krakowie;
- Lublinie;
- Kielcach;
- Warszawie;
- Wrocławiu;
- Poznaniu;
- Toruniu;
- Gdańsku.

Badanie zrealizowane zostało techniką ankiety e-mailowej zabezpieczonej przed możliwością zmian treści pytań i umożliwiającą zaznaczanie przewidzianych ilości odpowiedzi w

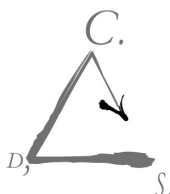
poszczególnych pytaniach oraz wpisywanie odpowiedzi w pytaniach półotwartych. Badanie właściwe zostało poprzedzone badaniem pilotażowym, którym objęto dziesięciu pochodzących z Podkarpacia krakowskich studentów. W oparciu o wyniki pilotażu dokonano nieznacznych korekt w narzędziu do badań właściwych.

Wybór ośrodków akademickich, w których docierano do uprzednich mieszkańców Podkarpacia miał charakter arbitralny i został dokonany przed przystąpieniem do realizacji przedsięwzięcia badawczego. Ograniczenie do kilku miast wiązało się z planowaną pierwotnie (patrz rozdział 1.2) niewielką skalą badań, które miały przynieść jedynie orientacyjne informacje na temat przyczyn decyzji o wyjeździe na studia do poszczególnych województw oraz deklaracji dotyczących powrotu po zakończeniu kształcenia. Kielce, Kraków i Lublin znalazły się na liście z tytułu sąsiedztwa województw, których są stolicami, z Podkarpaciem. Warszawa została uwzględniona jako ośrodek w sposób naturalny generujący napływy młodych ludzi z całego kraju. Gdańsk, Poznań, Toruń i Wrocław wybrano jako miasta odległe od regionu, aby w próbie znalazły się także osoby, które wyjeżdżając na studia zadały sobie większy trud organizacyjny, a tym samym – jak zakładano – kierowały się przy podejmowaniu decyzji nieco innymi powodami.

Pierwotnie przyjęto, iż dobór jednostek do badań przeprowadzony zostanie w oparciu o metodę kuli śniegowej a liczba badanych wyniesie 125, przy arbitralnie ustalonych kwotach dla poszczególnych ośrodków. Zgodnie z tym założeniem realizowano badania do momentu podjęcia (w konsultacji z Zamawiającym) decyzji o ich rozszerzeniu. W chwili zmiany podejścia zakładana próba była bliska wyczerpania.

Zgodnie z nowymi ustaleniami, podstawą doboru próby stała się baza osób zarejestrowanych na portalu *nasza klasa*. Spośród użytkowników wyselekcjonowano wszystkie osoby, które spełniały następujące kryteria:

- jako swoje miejsce zamieszkania osoba wskazywała jedno z miast powiatowych na Podkarpaciu a jednocześnie jeden z branych pod uwagę ośrodków akademickich;
- kolejność wpisania tych miast na stronie własnego profilu sugerowała, iż osoba dokonała migracji z Podkarpacia a nie odwrotnie;
- osoba miała nie mniej niż 19 i nie więcej niż 25 lat;
- osoba wskazywała, jako miejsce kształcenia, uczelnię wyższą w jednym z branych pod uwagę ośrodków akademickich;

Selekcja przyniosła 8480 pożądaných wyników. Do każdej z wytypowanych osób drogą elektroniczną wysłano ankietę e-mailową¹. W treści wiadomości, proszono o jej wypełnienie jedynie w przypadku spełniania następujących kryteriów:

- posiadania statusu studenta;
- studiowania w jednym z ośmiu branż pod uwagę ośrodków akademickich;
- stałego zameldowania na Podkarpaciu.

Ostatnim etapem selekcji było otwierające ankietę pytanie filtrujące o to, czy respondent ukończył szkołę średnią w województwie podkarpackim.

Przy selekcji respondentów wyczerpano listę użytkowników portalu nasza klasa spełniających przyjęte kryteria dla kombinacji 21 podkarpackich miast powiatowych z ośmioma ośrodkami akademickimi. Dodatkowo, struktura zwrotów z poszczególnych ośrodków okazała się w miarę dokładnym odzwierciedleniem struktury wysłanych próśb o wzięcie udziału w badaniach – odsetek zwrotów dla każdego z miast wynosił około 10% (wyjątkiem był Toruń, dla którego wartość ta wyniosła 20%).

1.4 Charakterystyka próby

W świetle przedstawionego sposobu doboru uczestników badań, rozkład respondentów uwzględniający poszczególne ośrodki akademickie (**tabela 1**), można śmiało uznać za wskaźnik ich „magnetyzmu” względem absolwentów podkarpackich szkół średnich.

Tabela 1. Ośrodki akademickie reprezentowane przez studentów

Ośrodek akademicki	Liczebność	Procent
Kraków	471	54,6
Lublin	148	17,2
Warszawa	109	12,6
Wrocław	74	8,6
Kielce	26	3,0
Poznań	21	2,4
Gdańsk	9	1,0
Toruń	4	0,5
Ogółem	862	100

¹ Kwestionariusz ankiety znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego opracowania.

Podczas gdy dominująca pozycja Krakowa nie zaskakuje i potwierdza aktualność kanału migracji edukacyjnej w jego kierunku, czwarte miejsce Wrocławia – przekładające się na trzykrotnie większy napływ podkarpackich absolwentów niż ma to miejsce w pobliskich Kielcach – uwierzytelnia tylko powszechną opinię o stolicy Dolnego Śląska, jako o mieście dynamicznym, przyciągającym młodzież dzięki współpracy nawiązywanej między uczelniami wyższymi a przemysłem. Nie bez znaczenia dla popularności miasta wśród ludzi młodych może być też konsekwentna autopromocja miasta, w którym poza pracą jest też dostępna szeroka oferta spędzania czasu wolnego. Niewielka – i jednocześnie zdecydowanie mniejsza niż w przypadku stolic pozostałych sąsiedzkich województw – liczba wyjeżdżających po naukę do Kielc, to zapewne konsekwencja słabej oferty szkolnictwa wyższego na ziemi świętokrzyskiej. Kielce mogą pochwalić się zaledwie jedną uczelnią o statusie uniwersytetu przymiotnikowego (posiadającą ten status zaledwie od 2 lat uczelnią humanistyczno-przyrodniczą) oraz jedną dodatkową uczelnią publiczną – Politechniką Świętokrzyską.

Wracając jednak do charakterystyki próby, warto odnotować, że najliczniejszą frakcję reprezentowali studenci kształcący się w uniwersytetach (27,7%) i w wyższych szkołach technicznych (24,8%). Podobny odsetek stanowili studenci z dwóch kolejnych typów szkół – uniwersytetów przymiotnikowych (Humanistycznych, Papieskich, Pedagogicznych, Przyrodniczych i Rolniczych) (13,2%) oraz ekonomicznych (13,0%). Następne, pod względem liczebności, były „Inne”² szkoły (10,8%), szkoły medyczne (8,9%) oraz artystyczne (1,0%).

Dwie trzecie wśród wszystkich badanych stanowiły kobiety (68,5%) a jedną trzecią – mężczyźni (31,5%). Studentki w porównaniu ze studentami stosunkowo liczniej reprezentowały Uniwersytety, Uniwersytety przymiotnikowe oraz szkoły medyczne (**tabela 2**). Podobny odsetek kobiet i mężczyzn znalazł się w szkołach ekonomicznych, natomiast w szkołach technicznych wyraźną przewagę uzyskali mężczyźni.

² Jako „Inne” zakwalifikowano szkoły wyższe bez statusu uniwersytet, a zarazem niewpisujące się w żadną z pozostałych uwzględnionych kategorii.

Tabela 2. Typ uczelni w zależności od płci studentów

Typ uczelni	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
Uniwersytety	31,7%	19,6%	27,9%
Uniwersytety przymiotnikowe	16,0%	7,4%	13,3%
Medyczne	10,1%	6,7%	9,0%
Artystyczne	,7%	1,9%	1,1%
Techniczne	17,7%	40,4%	24,9%
Ekonomiczne	13,3%	12,6%	13,1%
Inne	10,4%	11,5%	10,7%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%

Badani studenci reprezentowali wszystkie powiaty Podkarpacia (zarówno ziemskie jak i grodzkie), chociaż daje się zauważyć między nimi dysproporcję w liczebnościach (**tabela 3**).

Tabela 3. Powiaty reprezentowane przez studentów

Powiat	Liczebność	Procent	Powiat	Liczebność	Procent
Rzeszów	108	12,5	lubaczowski	19	2,2
Krosno	85	9,9	łańcucki	21	2,4
Przemyśl	56	6,5	mielecki	74	8,6
Tarnobrzeg	47	5,5	niżański	31	3,6
bieszczadzki	9	1,0	przeworski	27	3,1
brzozowski	17	2,0	r.-sędziszowski	16	1,9
dębicki	61	7,1	sanocki	51	5,9
jarosławski	38	4,4	stalowowolski	73	8,5
jasielski	50	5,8	strzyżowski	8	,9
kolbuszowski	4	0,5	przemyski	9	1,0
krośnieński	19	2,2	rzeszowski	7	0,8
leski	10	1,2	tarnobrzesci	2	0,2
leżajski	18	2,1	brak danych	2	0,2
			Ogółem	862	100,0

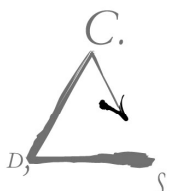
II WYNIKI BADAŃ

2.1 Proces decyzyjny, motywacje i oferta edukacyjna

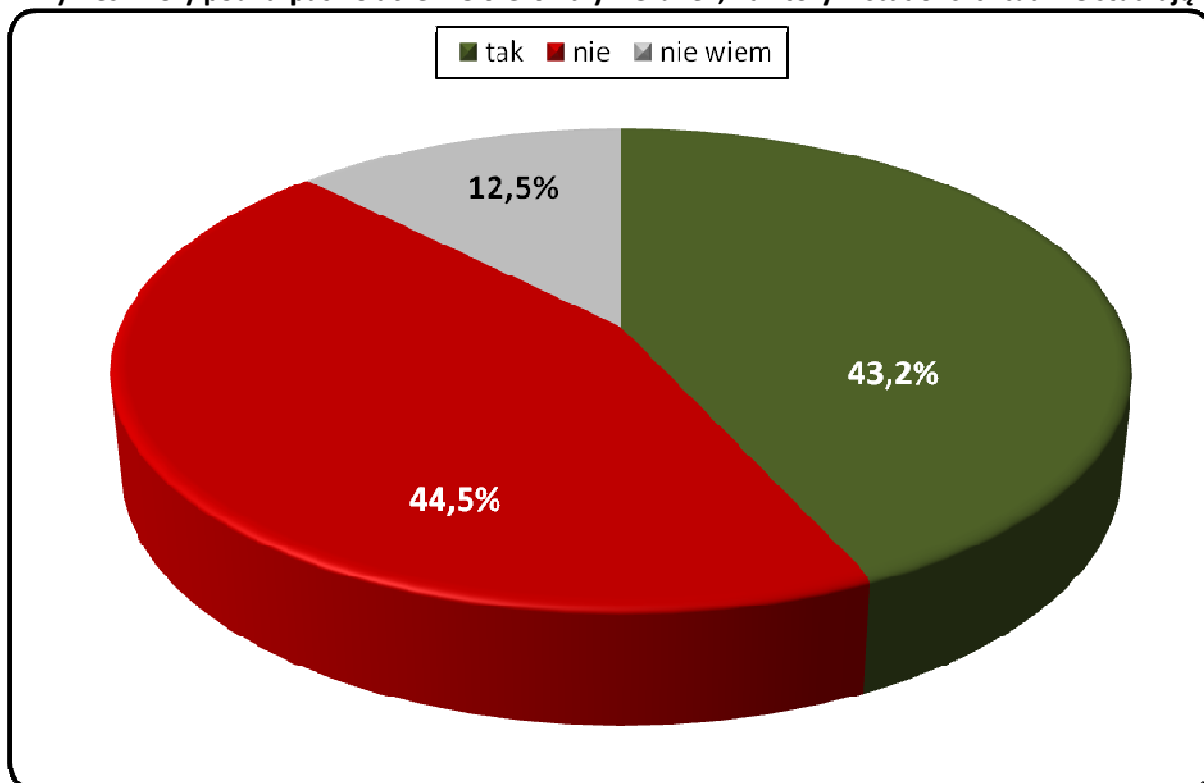
Aby mówić z pełną odpowiedzialnością o tym, czy wyjazd na studia poza miejsce zamieszkania, a jednocześnie poza granice własnego województwa jest efektem pogłębionej refleksji czy może dziełem przypadku, należy poznać szereg składowych decyzji o migracji, która niezależnie od prawdziwych motywów zawsze będzie określana jako edukacyjna. Istotne jest zatem określenie, czy wybór był samodzielny, czy oparty był o przesłanki merytoryczne oraz czy był konsekwencją braków odczuwanych w dotychczasowym miejscu zamieszkania czy może zachęt i atrakcji jakie czekały na migranta w miejscu docelowym. Stworzony w oparciu o takie założenia obraz migracji młodych ludzi z Podkarpacia winien zostać uzupełniony także o katalog subiektywnie identyfikowanych motywów przemieszczenia. Przechodząc zatem do odpowiedzi na postawione pytania, warto zacząć od genezy decyzji o wyjeździe, a mówiąc dokładniej, od określenia kiedy ona zapada.

Zdecydowana większość badanych studentów przyznaje, że wyboru uczelni spoza województwa podkarpackiego dokonała jeszcze przed maturą (86,5%). Co dziesiąta osoba zaznaczyła, że decyzję podjęła tuż po maturze (10,3%), a tylko trzech na stu badanych zdecydowało się na wyjazd w kolejnych latach po zdaniu matury (3,1%). Z całą mocą potwierdza się zatem powszechna opinia, iż proces decyzyjny, którego konsekwencją jest odpływ absolwentów szkół średnich, zachodzi jeszcze na etapie szkolnictwa ponadgimnazjalnego, i że to właśnie na tym poziomie edukacji powinny być czynione zapobiegające mu wysiłki

Spora część studentów wybrała uczelnię spoza Podkarpacia, mimo że tutejsze szkoły wyższe oferowały kierunek, na którym obecnie się kształcą (43,2%). Dla podobnego odsetka badanych nie istniała alternatywa – w ich opinii, oferta uczelni wyższych województwa podkarpackiego nie obejmowała kierunków, które oferowały uczelnie w innych ośrodkach akademickich (44,5%). Co dziesiąty student (12,3%) nie wie, czy taki wybór istniał, co może świadczyć o tym, iż w tym wypadku w ogóle nie brano pod uwagę możliwości studiowania w którejś z podkarpackich uczelni (**wykres 1**).

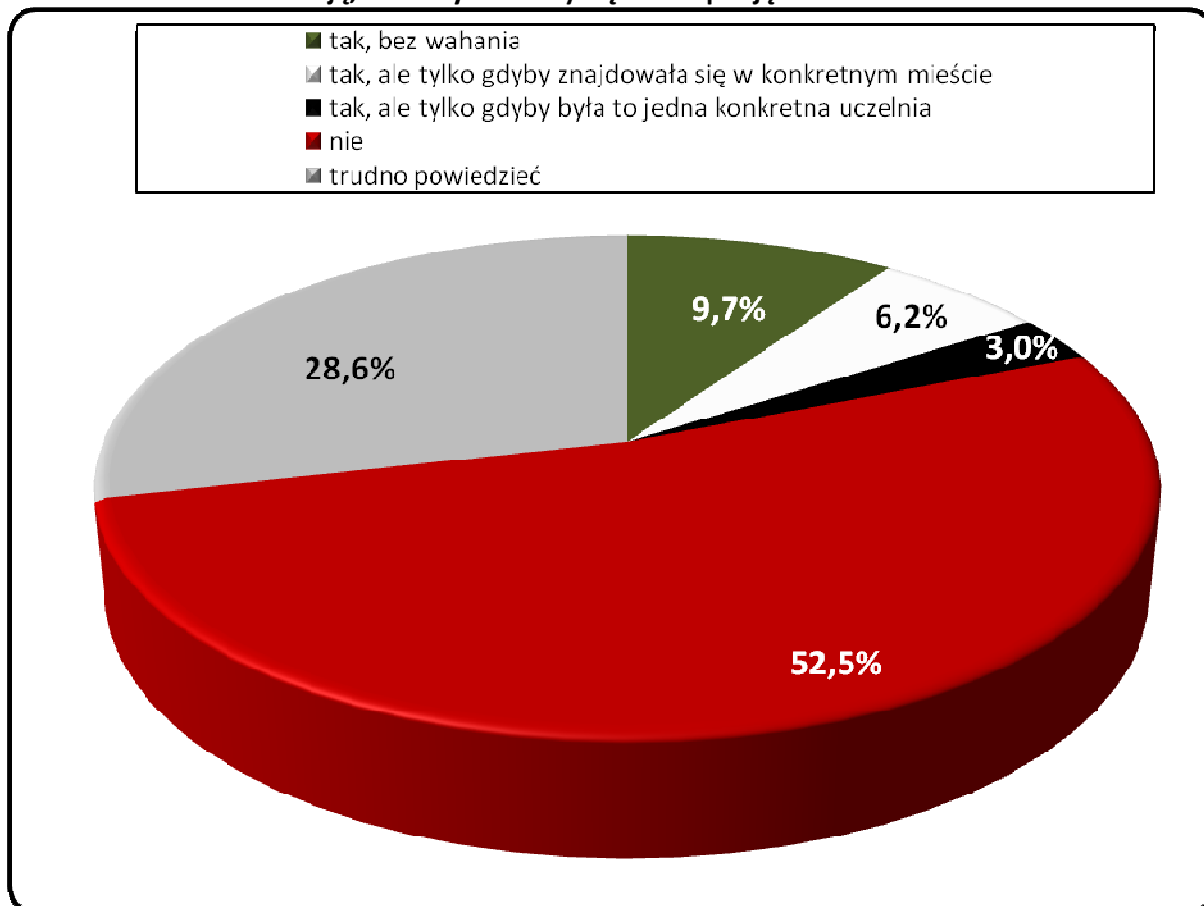

Wykres 1. Czy podkarpackie uczelnie oferowały kierunek, na którym studenci aktualnie studiują

Tych, którzy nie mieli wyboru ze względu na brak adekwatnej oferty, zapytano, czy gdyby taka możliwość istniała, zdecydowaliby się na studia w województwie podkarpackim. Tylko co dziesiąty badany z tej kategorii odpowiedział, że zrobiłby to bez wahania (9,7%). Kolejne 9,2% studentów podjęłoby taką decyzję pod warunkiem, że uczelnia oferująca dany kierunek studiów znajdowałaby się w konkretnym mieście (6,2%) bądź, gdyby chodziło tutaj o jedną, konkretną uczelnię (3,0%). Okazuje się, że nawet odpowiednia oferta edukacyjna nie byłaby w stanie zatrzymać ponad połowy z tych studentów, którzy nie mieli wyboru (52,5%). Co czwarty z tej kategorii nie był w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi, co zrobiłby, gdyby miał taką możliwość wyboru (28,6%) (**wykres 2**).

Wykres 2. Czy gdyby Podkarpacie uczelnie oferowały kierunek, na których studenci aktualnie studiują, to zdecydowaliby się oni na podjęcie w nich nauki

Stosunkowo najwięcej studentów szkół technicznych (51,4%) i uniwersytetów (47,3%) przyznało, że podkarpackie uczelnie oferowały kierunek, na którym kształcą się obecnie. Dość licznie na tę możliwość wyboru wskazali również studenci szkół ekonomicznych (40,5%) i uniwersytetów przymiotnikowych (40,4%). Brak wyboru relatywnie najczęściej akcentowali studenci szkół artystycznych i medycznych. Jest to o tyle zrozumiałe, że uczelnie o takim charakterze na Podkarpaciu nie ma. Mimo to, jedna piąta kształcących się na lekarzy i artystów poza regionem zaznaczyła, że taki wybór istniał również w ich przypadku (odpowiednio 22,2% i 19,7%) (tabela 4).

Tabela 4. Czy podkarpackie uczelnie oferowały kierunek, na którym studenci aktualnie studiują, w zależności od typu uczelni

Typ uczelni	Możliwość wyboru			Ogółem
	tak	nie	nie wiem	
Uniwersytety	47,3%	42,7%	10,0%	100,0%
Uniwersytety przymiotnikowe	40,4%	50,9%	8,8%	100,0%
Medyczne	19,7%	76,3%	3,9%	100,0%
Artystyczne	22,2%	77,8%	-	100,0%
Techniczne	51,4%	35,4%	13,2%	100,0%
Ekonomiczne	40,5%	35,1%	24,3%	100,0%
Inne	41,9%	44,1%	14,0%	100,0%
Ogółem	43,2%	44,5%	12,3%	100,0%

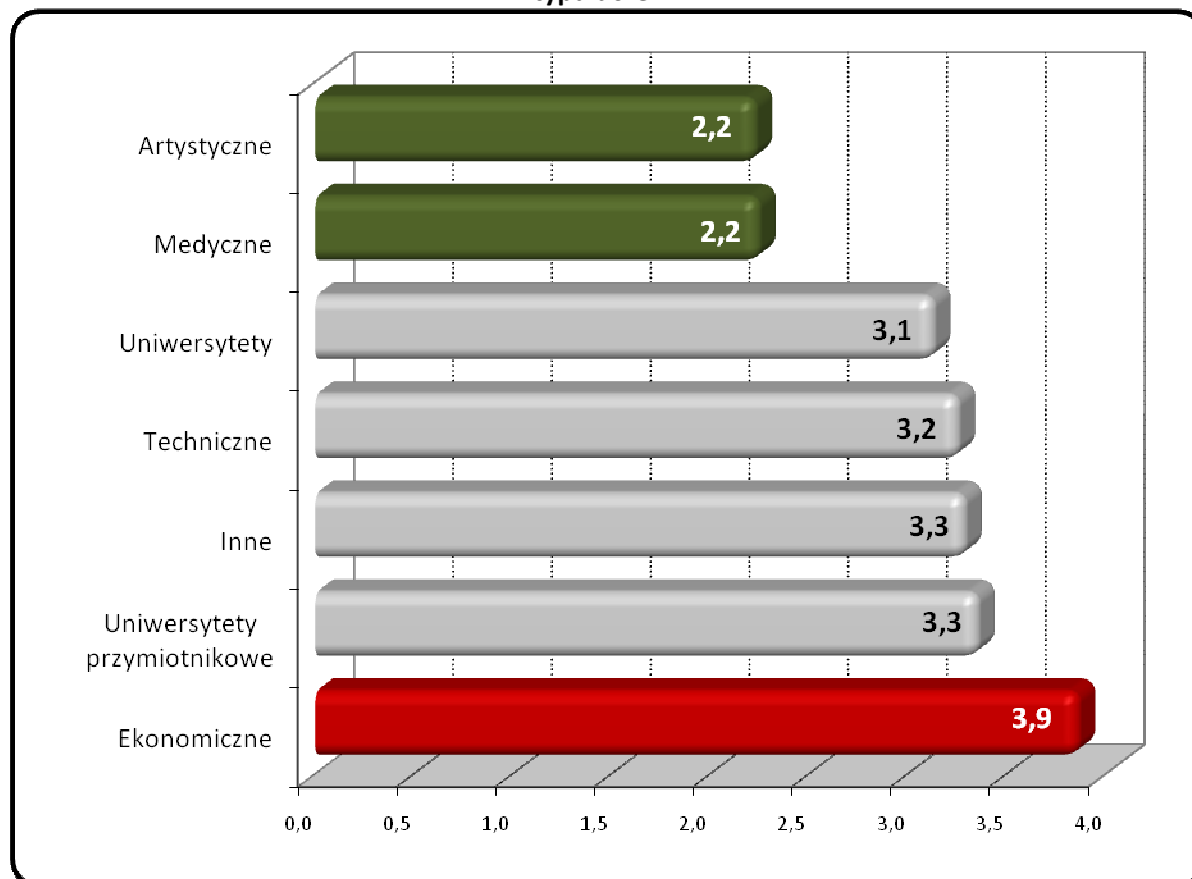
Jak należy przypuszczać, dla większości studentów wybór konkretnego kierunku studiów, jest czynnikiem o najwyższej wadze w procesie podejmowania decyzji o miejscu studiowania. Nie można jednak wykluczyć, iż decyzje o studiach są wypadkową oddziaływania wielu zmiennych pozamerytorycznych (takich jak wymagania stawiane kandydatom w procesie rekrutacji oraz w trakcie studiów, chęć opuszczenia domu rodzinnego, wpływ kolegów, itp.). W tym kontekście badanych studentów zapytano, na ile ich decyzja była dyktowana chęcią studiowania tego właśnie kierunku, na ile zaś, była zapośredniczona innymi czynnikami. Odpowiedzi udzielano wskazując jedną z wartości na 7 punktowej skali, której skrajne bieguny opisano jako: 1 – „decyzja edukacyjna” i 7 – „decyzja nieedukacyjna”.

Opierając się na wskazaniach studentów można orzec, że większość z nich kierowała się chęcią studiowania konkretnego kierunku. Średnia wartość na skali, dla ogółu badanych, wyniosła 3,21 czyli blisko o jeden punkt poniżej środkowej wartości skali. Poniżej tej wartości znalazło się 55,5% wskazań (wartości 1-3). Kategorię środkową (4), wybrał co piąty badany (18,0%), natomiast większy lub mniejszy brak merytoryczności w swoim wyborze akcentowało 26,5% studentów (wartości 5-7). Mimo ogólnej wysokiej, deklaratywnej „merytoryczności” decyzji, różnice wartości średnich ujawniają się wśród studentów z różnych typów uczelni. Najbardziej – jak można było oczekiwać po przesłedzeniu danych zamieszczonych w tabeli 4) - „edukacyjną” decyzję podejmowali studenci szkół artystycznych (2,22) i medycznych (2,24), podobnie ocenili tę kwestię badani z uniwersytetów (3,12), uczelni technicznych (3,25), Innych uczelni (3,28) oraz uniwersytetów przymiotnikowych (3,35). Stosunkowo najmniej merytoryczni byli natomiast studujący w uczelniach ekonomicznych (3,86) (**wykres 3**). Taki wynik, w połączeniu z informacją o tym, że studenci „ekonomików” najczęściej (24,3%) nie wiedzieli, czy wojewódzkie szkoły dają im możliwość kształcenia się w wybranym kierunku, tworzą obraz kategorii emigrantów, dla których

wyjazd poza województwo jest celem samym w sobie a edukacyjny komponent decyzji o odpływie gra poślednią rolę.

Wykres 3. „Merytoryczność” decyzji o studiowaniu na wybranym kierunku studiów w zależności od typu uczelni

Nie zaobserwowano większej różnicy pomiędzy średnimi wskazaniami dla kobiet (3,17) i dla mężczyzn (3,24).

Wszystkich tych, którzy na skali zaznaczyli wartości inne niż 1 a więc przyznawali, że poza motywami edukacyjnymi, przy wyborze uczelni poza regionem kierowali się w jakimś stopniu innymi przesłankami, dopytano o główny argument, który brali pod uwagę przy wyborze obecnej uczelni. W odpowiedziach dominowały motywy związane bezpośrednio z atrakcyjnością samego miasta bądź uczelni w tym mieście. Argumentowano tutaj wskazując:

- marzenie o studiowaniu w konkretnym mieście (17,8%);
- prestiż, renomę uczelni (16,8%);
- większe perspektywy rozwoju (zawodowego, kulturalnego, rozrywkowego) (16,3%);
- chęć wyjazdu do dużego miasta (6,7%);

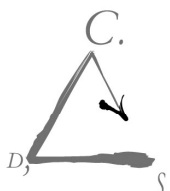
- brak perspektyw w miejscu zamieszkania (5,1%).

Obok nich pojawiały się również takie motywy jak:

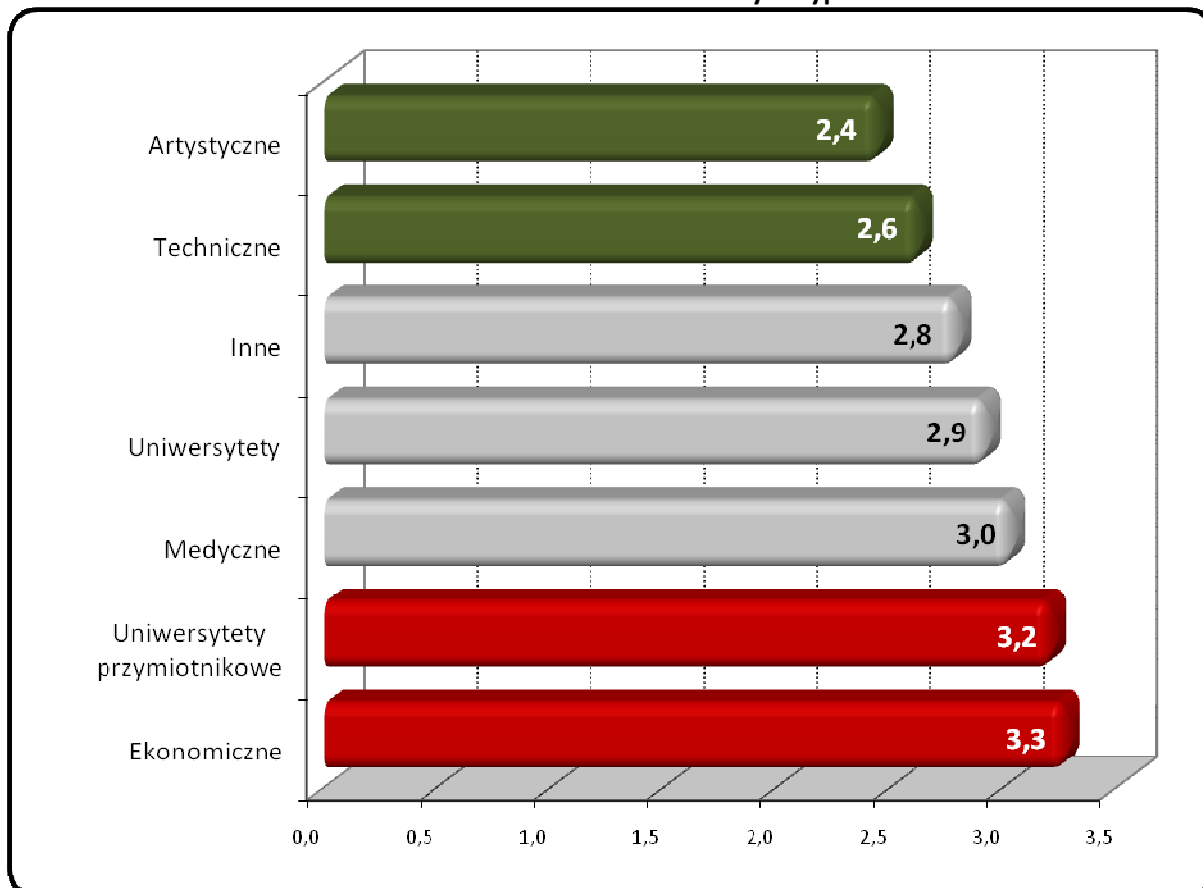
- przyczyny osobiste, rodzinne (13,5%);
- chęć usamodzielnienia się (11,1%);
- chęć poznania życia studenckiego (3,0%).

Na inne powody wyjazdu wskazało 9,7% studentów.

Mocne akcentowanie przymiotów aktualnego miejsca studiowania, znajduje odzwierciedlenie w ocenie tego, co najbardziej motywowało studentów do wyjazdu. W oparciu o 7 punktową skalę, badanych zapytano, czy mocniej na ich decyzję o wyjeździe wpłynęły zalety nowej miejscowości, czy też wady dotychczasowej miejscowości zamieszkania. Skrajne bieguny skali opisano jako: 1 - „czynniki przyciągające” i 7 - „czynniki wypychające”. Wartość średnia na skali równa 2,92 wyraźnie pokazuje, iż decyzje o wyjeździe podejmowane były nie tyle ze względu na braki odczuwane w dotychczasowym miejscu zamieszkania, co przede wszystkim z powodu zalet nowej miejscowości (należy oczywiście pamiętać, że brak zalet można interpretować jako wady). Przewagę „zalet nowego miejsca” skonfrontowanych z „wadami dotychczasowego miejsca” (wartości 1-3) zaznaczyło dwie trzecie studentów (65,8%). Na równowagę tych dwóch czynników (wartość 4) wskazał co piąty respondent (20,7%), natomiast przewagę wad akcentowało jedynie 13,5% badanych. Także i w tym przypadku w różnych typach uczelni akcenty rozkładały się nierównomiernie. Najwięcej zalet nowego miejsca dostrzegali obecni studenci szkół artystycznych (2,44), technicznych (2,62), innych uczelni (2,79) i uniwersytetów (2,92). Bardziej „wyważeni” w swoich ocenach byli studenci szkół medycznych (3,03), uniwersytetów przymiotnikowych (3,21) oraz szkół ekonomicznych (3,27) (**wykres 4**).

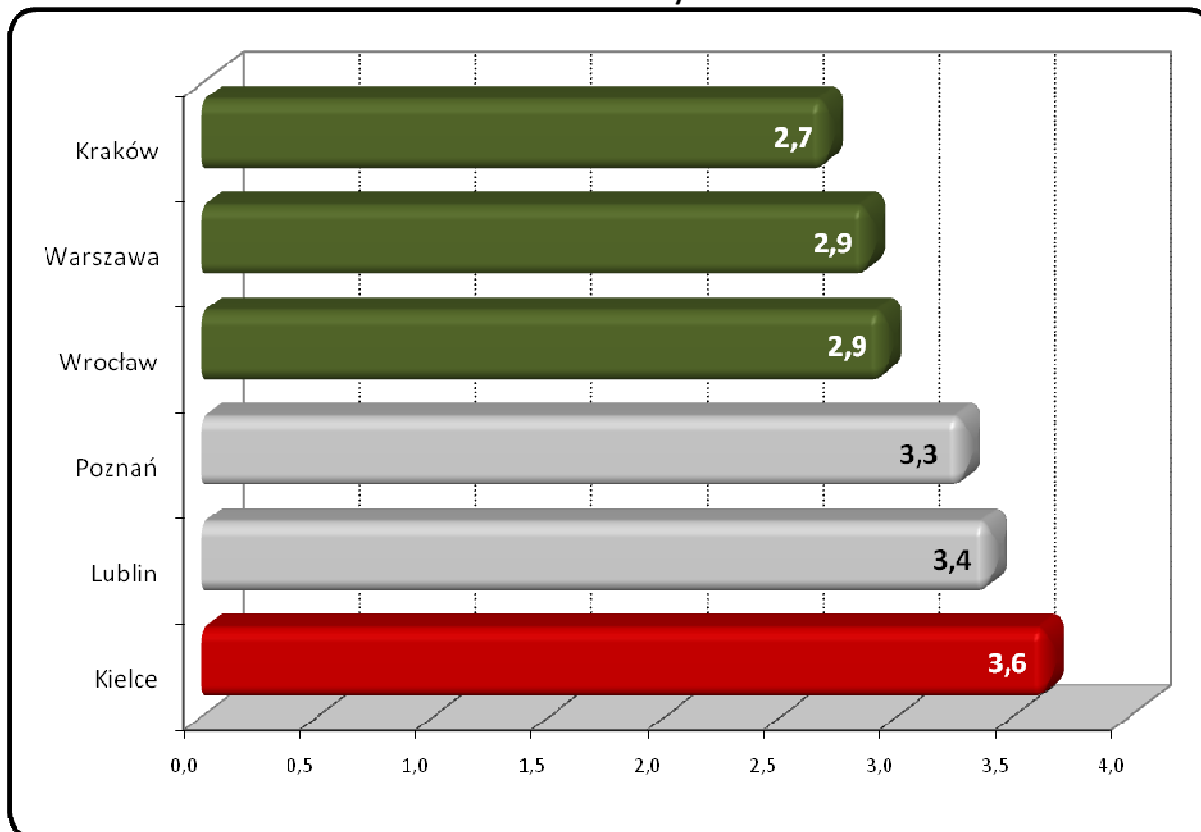
Wykres 4. Średnie wartości na skali „zalety nowego miejsca – braki dotychczasowego miejsca zamieszkania” wśród studentów z różnych typów szkół

Ciekawe wyniki przynosi porównanie ocen na skali „zalety-wady” wśród studentów z różnych ośrodków akademickich³. Najwyżej ocenione zostały: Kraków (2,69), Warszawa (2,87) i Wrocław (2,95). Następny w tym szeregu rangowym był Poznań (3,29), natomiast stawkę zamykały Lublin (3,40) i Kielce (3,65). Widać wyraźnie, że studenci dostrzegali nie tylko dodatnie strony kierunku i uczelni, w której przyszło im studiować, ale również zalety samego miasta, co znalazło wyraz w ich niezależnej ocenie (**wykres 5**).

³ Ze względu na liczbowo niewielki udział studentów z Gdańska i Torunia w próbie, te dwa ośrodki akademickie zostały wyłączone z analizy porównawczej.

Wykres 5. Średnie wartości na skali „zalety nowego miejsca – braki dotychczasowego miejsca zamieszkania” wśród studentów z różnych ośrodków akademickich.

Wszystkich tych, którzy na skali „zalety-braki” wybrali wartość inną niż 7, poproszono o wskazanie maksymalnie trzech powodów, które miały kluczowe znaczenie dla ich decyzji o wyjeździe. Zdecydowanie najczęściej wymieniano tutaj dwa czynniki: możliwość zaspokajania aspiracji edukacyjnych (71,1%) oraz możliwość usamodzielnienia się (70,3%). Stosunkowo rzadziej akcentowano: „możliwość przebywania w miejscu, w którym się dużo dzieje” (42,5%), „możliwość zaspokajania aspiracji zawodowych” (37,0%), możliwość prowadzenia bogatszego życia towarzyskiego (31,9%) oraz możliwość obcowania z kulturą (30,7%). Trzech studentów na stu badanych było motywowanych między innymi chęcią zaangażowania się w inicjatywy społeczne (3,3%). Podobny odsetek respondentów wskazał „inne powody” (3,4%). Te tendencje na ogólnym poziomie znajdują odzwierciedlenie w różnych typach szkół wyższych:

- dla studentów uniwersytetów, uniwersytetów przymiotnikowych, szkół medycznych i artystycznych wśród wymienianych zalet dominowała „możliwość zaspokojenia potrzeb edukacyjnych”, a następnie „możliwość usamodzielnienia się”;

- dla kształcących się w uczelniach technicznych, a zwłaszcza ekonomicznych, najważniejszą zaletą była możliwość usamodzielnienia się, która wyprzedzała możliwości zaspokajania potrzeb edukacyjnych.

W przypadku uczelni ekonomicznych, potwierdzenie znajduje wcześniejsze spostrzeżenie o stosunkowo najsilniejszym, „nieedukacyjnym” (niemerytorycznym) wyborze (**tabela 5**).

Znamienny jest dopiero czwarty wynik „możliwości zaspokojenia aspiracji zawodowych” jako głównego argumentu, który współdecydował o wyjeździe. Wskazuje on na to, iż nawet z perspektywy czasu – oczywiste jest, że na pytanie o własne motywacje sprzed lat, respondenci odpowiadają oceniając doświadczenia, które nabyli w międzyczasie – perspektywa rozwoju zawodowego schodzi na dalszy plan w obliczu pokusy usamodzielnienia się, czy odebrania solidnego wykształcenia.

Tabela 5. Najważniejsze zalety nowego miejsca, które zmotywowały studentów z różnych typów uczelni do wyjazdu

Motyw	Typ uczelni						
	Uniwersytety	Uniwersytety przyrodnicze	Medyczne	Artystyczne	Techniczne	Ekonomiczne	Inne
możliwość zaspokojenia aspiracji edukacyjnych	76,6%	72,9%	83,1%	71,4%	73,7%	57,4%	57,7%
możliwość usamodzielnienia się	68,6%	68,8%	67,7%	71,4%	77,7%	74,5%	55,1%
możliwość przebywania w miejscu, w którym się dużo dzieje	41,0%	41,7%	33,8%	71,4%	41,7%	44,7%	50,0%
możliwość zaspokojenia aspiracji zawodowych	30,3%	27,1%	24,6%	14,3%	41,1%	50,0%	52,6%
możliwość prowadzenia bogatszego życia towarzyskiego	28,2%	38,5%	38,5%	-	33,1%	33,0%	24,4%
możliwość obcowania z kulturą	37,8%	30,2%	18,5%	71,4%	24,0%	29,8%	38,5%
coś innego	4,3%	3,1%	1,5%	14,3%	3,4%	1,1%	5,1%
możliwość angażowania się w inicjatywy społeczne	4,3%	5,2%	-	-	2,3%	2,1%	5,1%

Uwaga: ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi procenty nie sumują się do 100

Wśród studentów z różnych miast akademickich dominowały podobne motywy, jak wśród ogółu badanych. Studenci z Warszawy, Kielc i Lublina stosunkowo najczęściej zaznaczali „możliwość zaspokajania aspiracji edukacyjnych”. W przypadku studiujących w Kielcach i Lublinie „możliwość usamodzielnienia się” wymieniana była niemalże równie często. Natomiast w Warszawie (w porównaniu ze studentami z innych ośrodków) najczęściej zaznaczano „możliwość zaspokojenia aspiracji zawodowych” (**tabela 6**). Rezultat ten jest wskaźnikiem przekonania, że stołeczny rynek pracy daje największe możliwości zdobywania doświadczenia zawodowego i pracy jako takiej. W przypadku studiujących w Krakowie,

Poznaniu i Wrocławiu, najczęściej wskazywanym motywem była „chęć usamodzielnienia się”, chociaż niewiele ustępowała mu „możliwość zaspokojenia aspiracji edukacyjnych”.

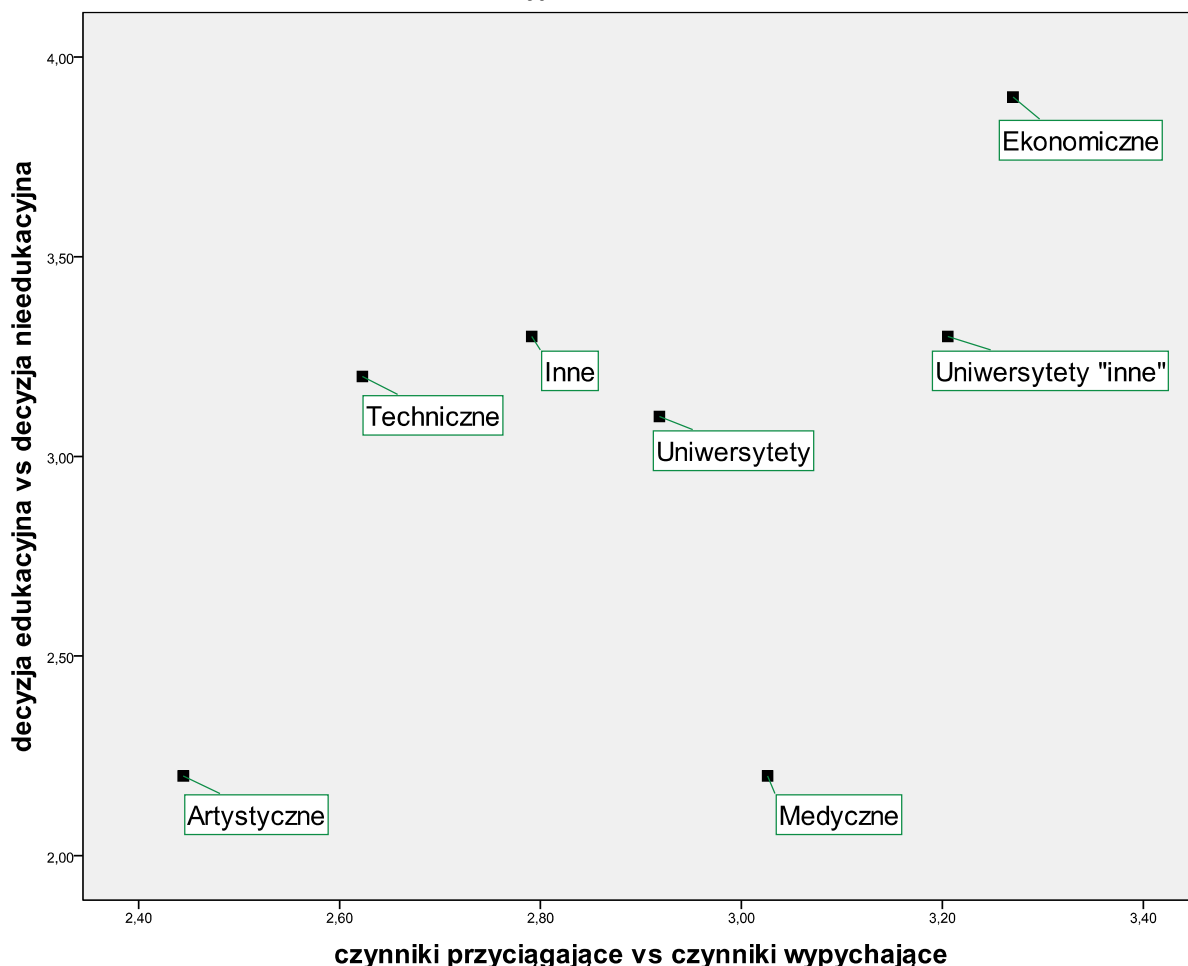
Tabela 6. Najważniejsze zalety nowego miejsca, które zmotywowały studentów z różnych ośrodków akademickich do wyjazdu

Motyw	Ośrodek akademicki					
	Kielce	Kraków	Lublin	Poznań	Wa-wa	Wrocław
możliwość zaspokojenia aspiracji edukacyjnych	72,7%	69,0%	76,5%	73,3%	78,3%	63,9%
możliwość zaspokojenia aspiracji zawodowych	40,9%	34,6%	16,8%	40,0%	64,1%	49,2%
możliwość obcowania z kulturą	4,5%	37,7%	19,3%	46,7%	26,1%	19,7%
możliwość usamodzielnienia się	68,2%	71,8%	73,9%	80,0%	56,5%	77,0%
możliwość angażowania się w inicjatywy społeczne	-	4,1%	3,4%	-	2,2%	1,6%
możliwość prowadzenia bogatszego życia towarzyskiego	36,4%	34,9%	41,2%	26,7%	14,1%	24,6%
możliwość przebywania w miejscu, w którym się dużo dzieje	36,4%	48,1%	28,6%	40,0%	37,0%	44,3%
coś innego	-	3,4%	4,2%	-	1,1%	3,3%

Uwaga: ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi procenty nie sumują się do 100

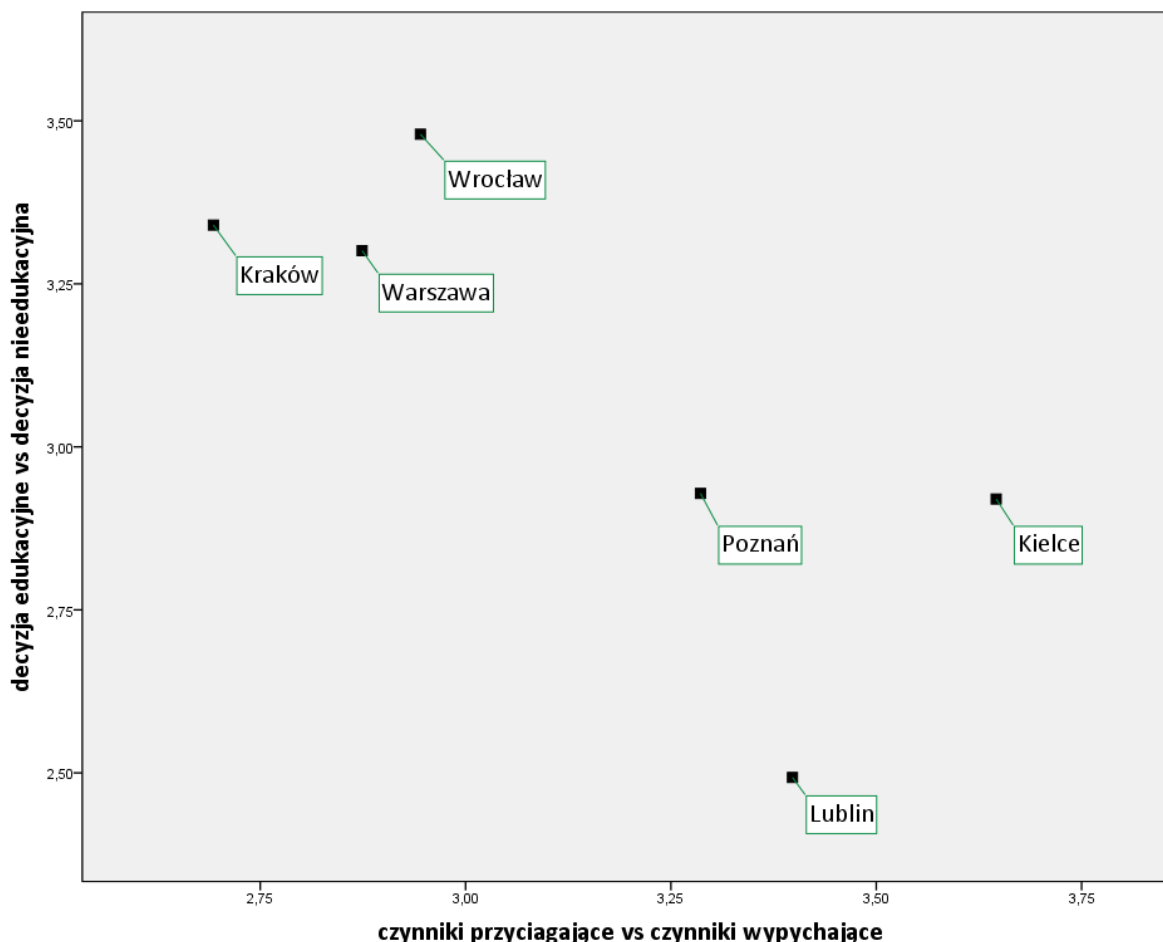
Pomiędzy wskazaniem studentów na dwóch analizowanych skalach istnieje słaba, ale istotna korelacja (ρ Spearmana = 0,145 dla $p < 0,005$). Oznacza to, że im większe znaczenie dla studentów miał motyw merytoryczny (edukacyjność decyzji) przy wyborze studiów, tym silniej akcentowali oni wagę czynników przyciągających do nowego miejsca. Zależność tę, w odniesieniu do studentów różnych typów szkół widać na wykresie 6.

Wykres 6. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „czynnikami przyciągającymi-czynnikami wypychającymi” wśród studentów różnych typów szkół

Porównanie na tych dwóch wymiarach studentów z różnych ośrodków akademickich potwierdza wcześniejsze spostrzeżenia dotyczące atrakcyjności poszczególnych miast. Dla studentów Wrocławia, Krakowa czy Warszawy decyzja o wyborze studiów była mniej „edukacyjna” niż dla studentów z Poznania czy Kielc, a szczególnie tych, którzy zdecydowali się studiować w Lublinie. Jednocześnie wyższy stopień nieedukacyjności decyzji idzie w parze z większą wagą czynników przyciągających. Można ten fakt tłumaczyć w oparciu o aspekty psychologiczne – studenci wybierający mniej atrakcyjne ośrodki dowartościowali swoją decyzję, wskazując, że miała ona merytoryczne podstawy. Ci, którzy podjęli studia w miastach bardziej „atrakcyjnych” nie musieli dowartościowywać w ten sposób swojej decyzji. O jej wartości świadczył bowiem sam fakt wyboru atrakcyjnego miasta (**wykres 7**).

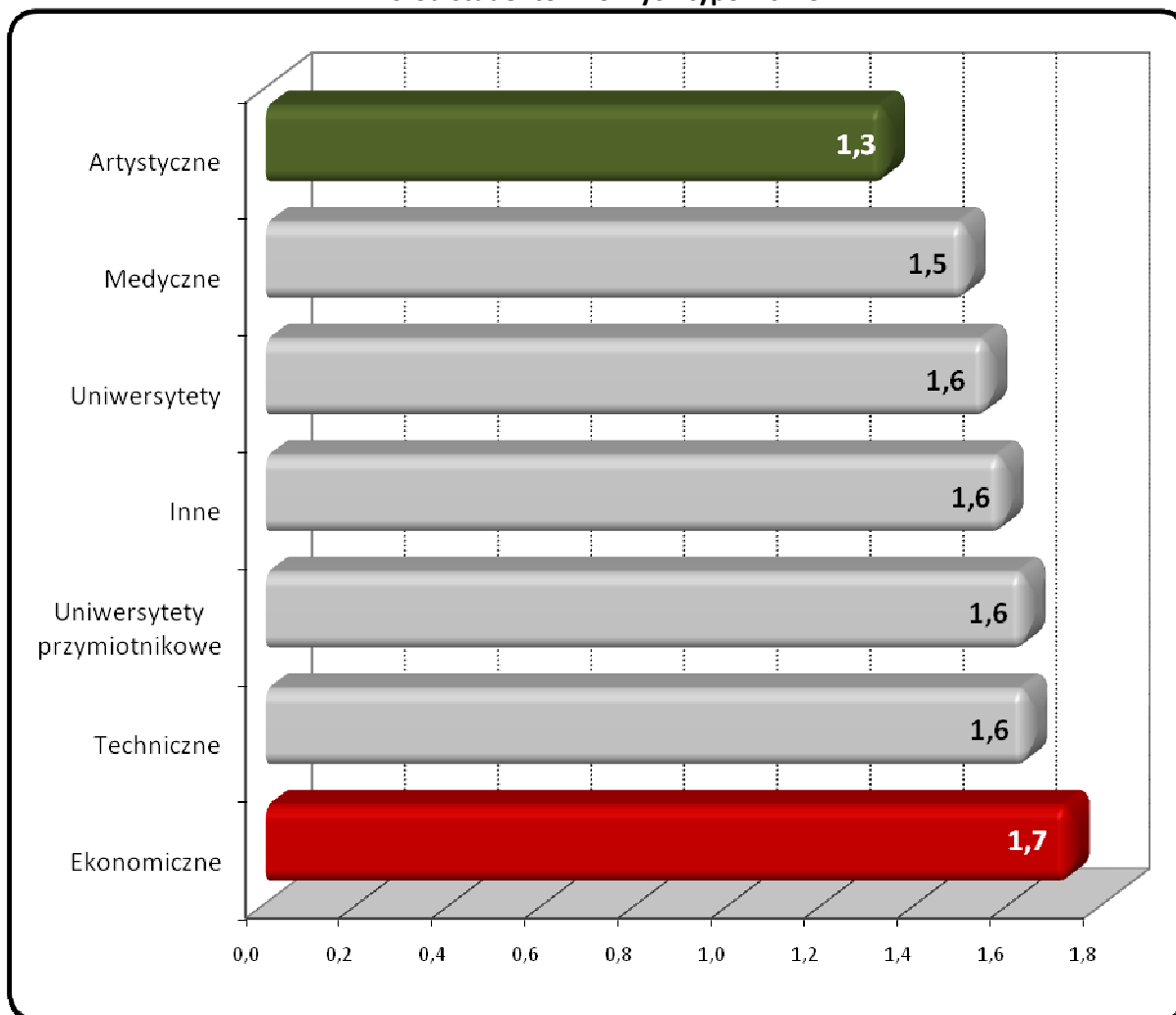
Wykres 7. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „czynnikami przyciągającymi-czynnikami wypychającymi” wśród studentów różnych ośrodków akademickich

Obok pytań dotyczących stopnia merytoryczności decyzji o wyjeździe i zalet nowego miejsca, warto przeanalizować, na ile wybory młodych ludzi były samodzielne, na ile zaś wynikały z próśb, zachęt czy nacisków ze strony osób trzecich. Podobnie jak w poprzednich pytaniach, również tutaj, badani udzielali odpowiedzi w oparciu o 7 punktową skalę, której skrajne bieguny opisano jako: 1 – „zdecydowałem(am) sam(a)” i 7 – „zdecydowali za mnie inni”. Średnia wartość na skali równa 1,60 świadczy o dużej samodzielności przy podejmowaniu decyzji. Aż 92,7% studentów wybrało wartości pomiędzy 1 a 3, na wartość środkową (4) wskazało 3,5% badanych, a decyzję bardziej niesamodzielną niż samodzielną (wartości 5-7) podjęło jedynie 3,7% respondentów. Różnice pomiędzy studentami poszczególnych uczelni nie są duże, chociaż również i tutaj daje się zauważyć istnienie wcześniej zaobserwowanego „wzoru”. Najbardziej autonomiczne decyzje podejmowali studenci uczelni artystycznych i medycznych, najmniej samodzielne były natomiast osoby kształcące się w uczelniach

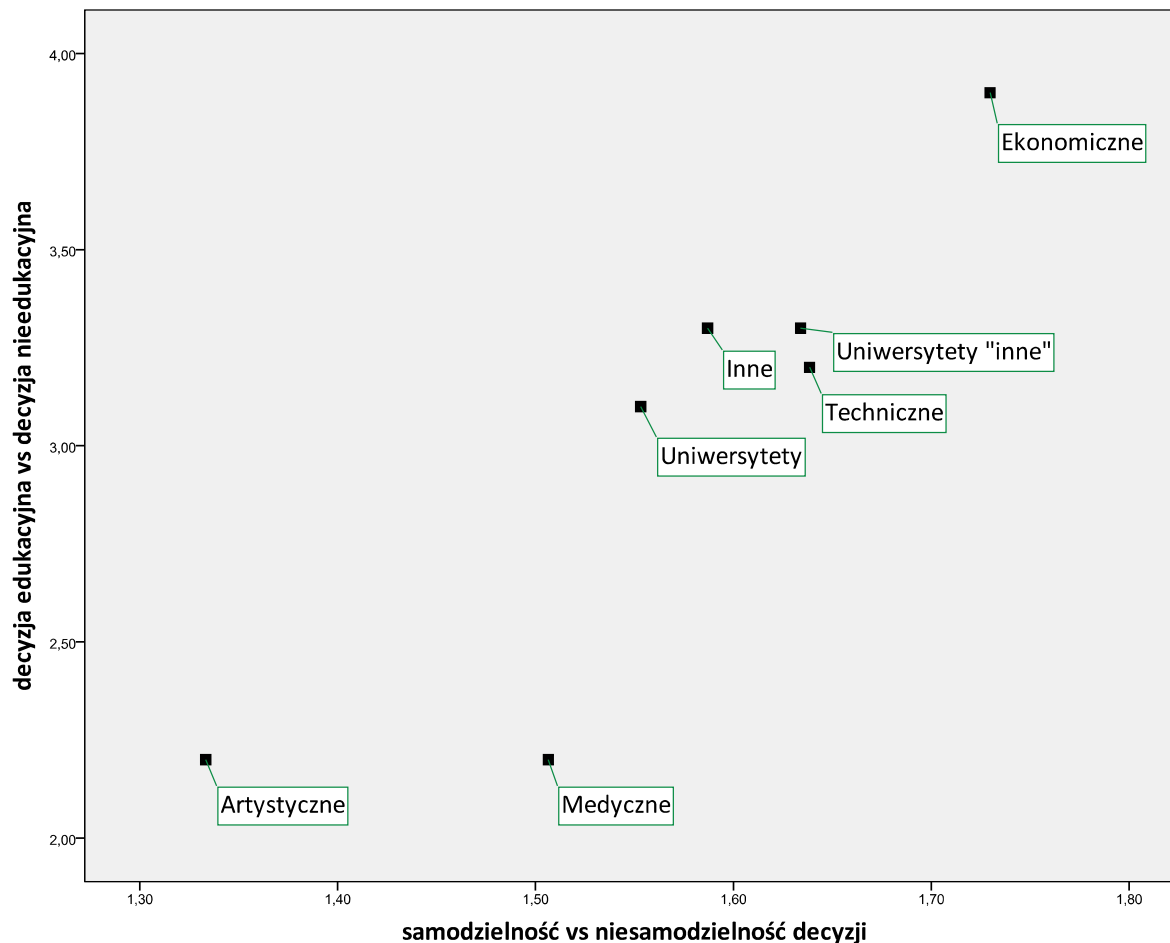
ekonomicznych (pamiętać należy jednak, że są to różnice niewielkie i nieistotne statystycznie) (**wykres 8**).

Wykres 8. Średnie wartości na skali samodzielność-niesamodzielność decyzji o wyjeździe na studia wśród studentów różnych typów szkół

Merytoryczność decyzji idzie w parze z jej autonomicznością. Jest to związek słaby, ale istotny statystycznie (ρ Spearmana=0,111 dla $p<0,005$). Im bardziej samodzielna decyzja tym również wyższy stopień jej merytoryczności. Zależność wartości średnich na tych dwóch skalach przedstawia wykres 9.

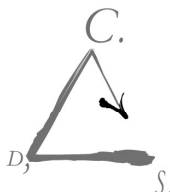
Wykres 9. Zależność pomiędzy średnimi wartościami na skalach „edukacyjność-nieedukacyjność decyzji” a „samodzielność-niesamodzielność decyzji” wśród studentów różnych typów szkół

Powyższe zestawienie, jeszcze raz uświadamia, odmienny od pozostałych migrantów, charakter odpływu z Podkarpacia studentów uczelni artystycznych i medycznych. Warto zatem przypomnieć szereg wyników, które o rzeczonyj odmienności świadczą. I tak, słuchacze ci najczęściej spośród studentów poszczególnych typów szkół wyższych wyjechali z województwa z powodu braku możliwości kształcenia się w wybranych specjalnościach. Dodatkowo, byli najlepiej zorientowani w tym, czy regionalne uczelnie oferują im naukę na upatrzonych kierunkach (najniższy odsetek odpowiedzi „nie wiem”). Analizując wyniki, dostrzec można także, że właśnie ci uczniowie określają swoją decyzję o ubieganiu się o miejsce na obecnej uczelni jako najbardziej edukacyjną oraz podjętą samodzielnie a więc nie determinowaną wpływem bądź zachętami innych osób. W odniesieniu do studentów uczelni artystycznych, można dodatkowo stwierdzić, iż na decyzji o wyborze konkretnego ośrodka akademickiego, najsilniej – w stosunku do studentów innego typu uczelni – zaważyły jego

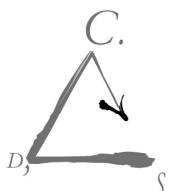
zalety, zdefiniowane jako czynniki przyciągające, które, w kontekście reszty przytoczonych wyników, przekładały się głównie na możliwość realizacji własnych aspiracji edukacyjnych.

Podsumowanie

- proces decyzyjny, którego konsekwencją jest odpływ absolwentów szkół średnich, zachodzi jeszcze na etapie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. To na tym poziomie edukacji powinny być zatem czynione zapobiegające mu wysiłki, sprowadzające się nie tylko do promowania wśród młodzieży regionalnych uczelni, ale także największych miast wojewódzkich jako ośrodków sprzyjających rozwojowi zawodowemu oraz tworzących odpowiedni klimat do prowadzenia urozmaiconego rozrywkowo-kulturalnego życia studenckiego. Jedną z form wiązania uczniów z przyszłymi uczelniami, a tym samym podnoszenia prawdopodobieństwa, że osoba taka wybierze właśnie regionalną szkołę wyższą, mogą być także klasy patronackie działające z powodzeniem przy kilku krajowych uczelniach (Uniwersytet Łódzki, Szczeciński, Politechnika Gdańska);
- wybór kierunku studiów w przypadku badanych studentów opiera się w głównej mierze na czynnikach merytorycznych i jest najczęściej decyzją autonomiczną;
- duże znaczenie dla wielu absolwentów szkół średnich przy wyborze uczelni wyższej odgrywa „urok” miasta, w którym zdecydowali się oni studiować. Świadczy o tym spory odsetek osób, które podjęły decyzję o wyjeździe pomimo możliwości skorzystania z podobnej oferty edukacyjnej podkarpackich ośrodków uniwersyteckich. Dodatkowym poparciem dla takiego wniosku jest znacząca liczba studentów, którzy w ogóle nie brali pod uwagę możliwości studiowania na Podkarpaciu, o czym świadczy ich niewiedza odnośnie tego, czy istniała taka alternatywa czy też nie;
- najbardziej atrakcyjnymi ośrodkami akademickimi w ocenie studentów są Wrocław, Kraków i Warszawa. W porównaniu z tymi miastami gorzej wypada Poznań, a szczególnie Kielce oraz Lublin;
- studenci z mniej atrakcyjnych ośrodków silniej akcentują „edukacyjność” (merytoryczność) swoich decyzji w porównaniu ze studiującymi w miejscowościach bardziej „prestizowych”. Nie jest to zaskakujące, jeśli uświadomimy sobie, że np. „studiowanie w Krakowie, Wrocławiu czy Warszawie” kojarzy się z wyższą jakością i jest w powszechnej opinii bardziej nobilitujące niż studia w mniej renomowanych ośrodkach. Trudno się zatem dziwić, że podkarpacka oferta (mimo, że istnieje) tak często przegrywa z ofertami ośrodków konkurencyjnych. O ile absolwent szkoły średniej nie jest w stanie zweryfikować poziomu i jakości kształcenia w

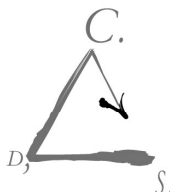
porównywanych przez siebie uczelniach, to jest w stanie bez problemu wskazać te miasta, w których należy spodziewać się znacznie ciekawszych propozycji, niekoniecznie edukacyjnych.

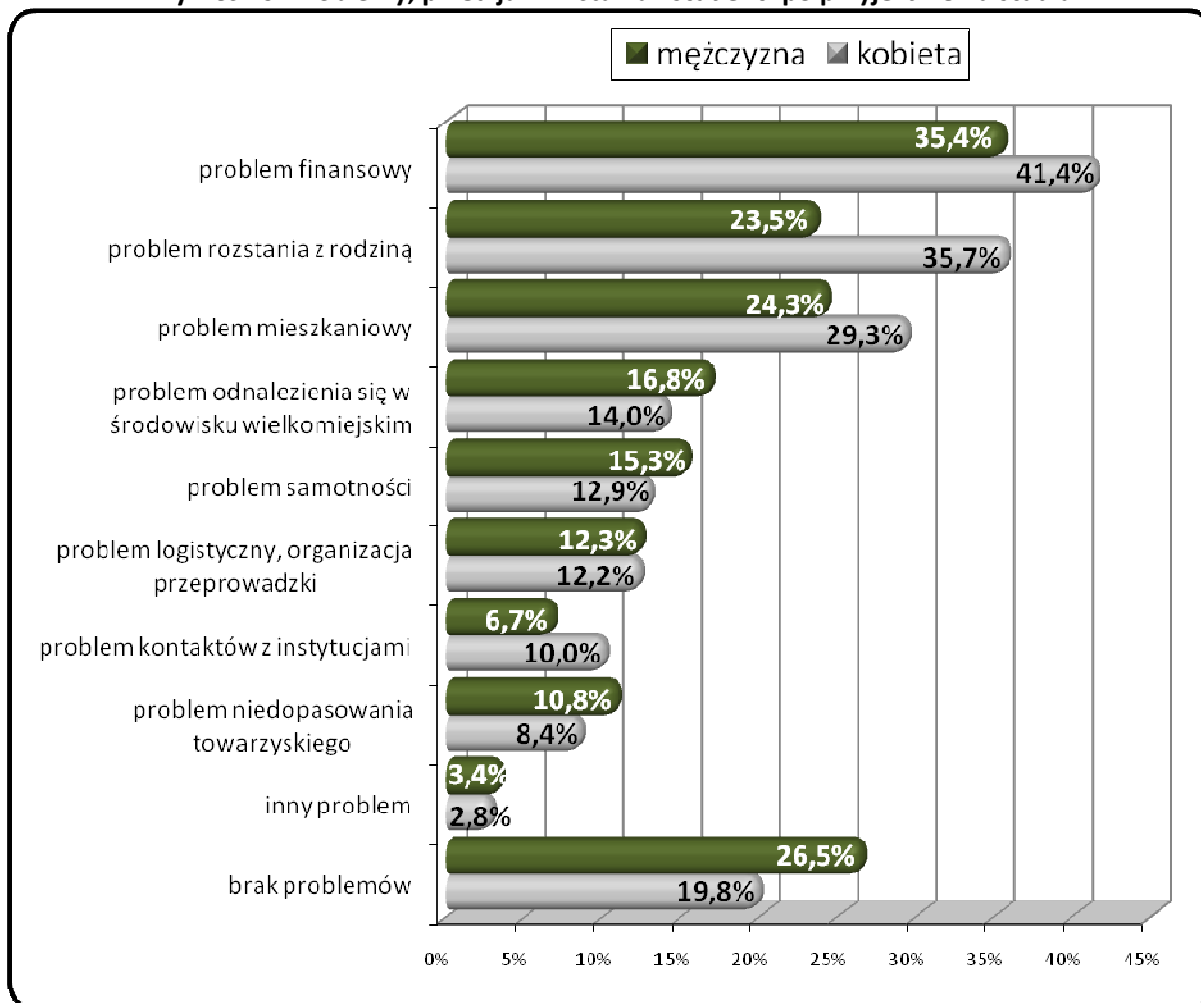
2.2 Ocena miejsca studiów

Wyjazd na studia wiąże się zazwyczaj z koniecznością stawienia czoła wyzwaniom, jakie pojawiają się w nowym miejscu zamieszkania. Ich charakter może być wieloraki, od niedostatku materialnego poprzez komplikacje organizacyjne, po poczucie deprywacji społecznej bądź psychicznej. Aby zmierzyć się z zagadnieniem problemów adaptacyjnych, będących konsekwencją decyzji o podjęciu nauki nie tylko poza dotychczasową miejscowością zamieszkania, ale także poza Podkarpaciem, badanych poproszono o wskazanie największych przeszkód, jakie przyszło im pokonywać po przyjeździe do nowego miasta.

Co piąty badany zaznaczył, że nie miał żadnych kłopotów w nowym miejscu (21,9%). Wśród pozostałych, najczęściej pojawiającym się wskazaniem były problemy finansowe (39,5%), rozstanie z rodziną (31,9%) i problem mieszkaniowy (27,6%). Stosunkowo rzadziej podkreślano kwestię związaną z niemożnością odnalezienia się w środowisku wielkomiejskim (14,8%), samotność (13,6%), utrudnienia związane z przeprowadzką (12,2%), niedopasowanie towarzyskie (9,2%) czy kłopoty w kontaktach z instytucjami (8,9%). Wśród mężczyzn, przeprowadzka do innego miasta częściej przebiegała bezproblemowo (26,5%) niż u kobiet (19,8%). Kobiety stosunkowo częściej niż mężczyźni stawały przed problemem finansowym (odpowiednio 41,4% i 35,4%) oraz gorzej radziły sobie z rozstaniem z rodziną (35,7% i 23,5%). Mężczyźni natomiast relatywnie częściej akcentowali problem samotności (15,3% wobec 12,9% w przypadku kobiet) oraz kłopoty z odnalezieniem się w środowisku wielkomiejskim (16,8% wobec 14,0%) (**wykres 10**).

Wykres 10. Problemy, przed jakimi stawali studenci po przyjeździe na studia

Uwaga: ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi procenty nie sumują się do 100

Studenci z różnych ośrodków akademickich borykali się z podobnymi problemami, bez względu na to, dokąd zdecydowali się wyjechać. Wprawdzie akcenty rozłożone są nierównomiernie, ale tak jak i dla ogółu respondentów dominują trzy najważniejsze problemy: finansowy, mieszkaniowy i związany z rozłąką z najbliższymi (**tabela 7**).

Tabela 7. Problemy, przed jakimi stawali studenci z różnych ośrodków akademickich po przyjeździe na studia

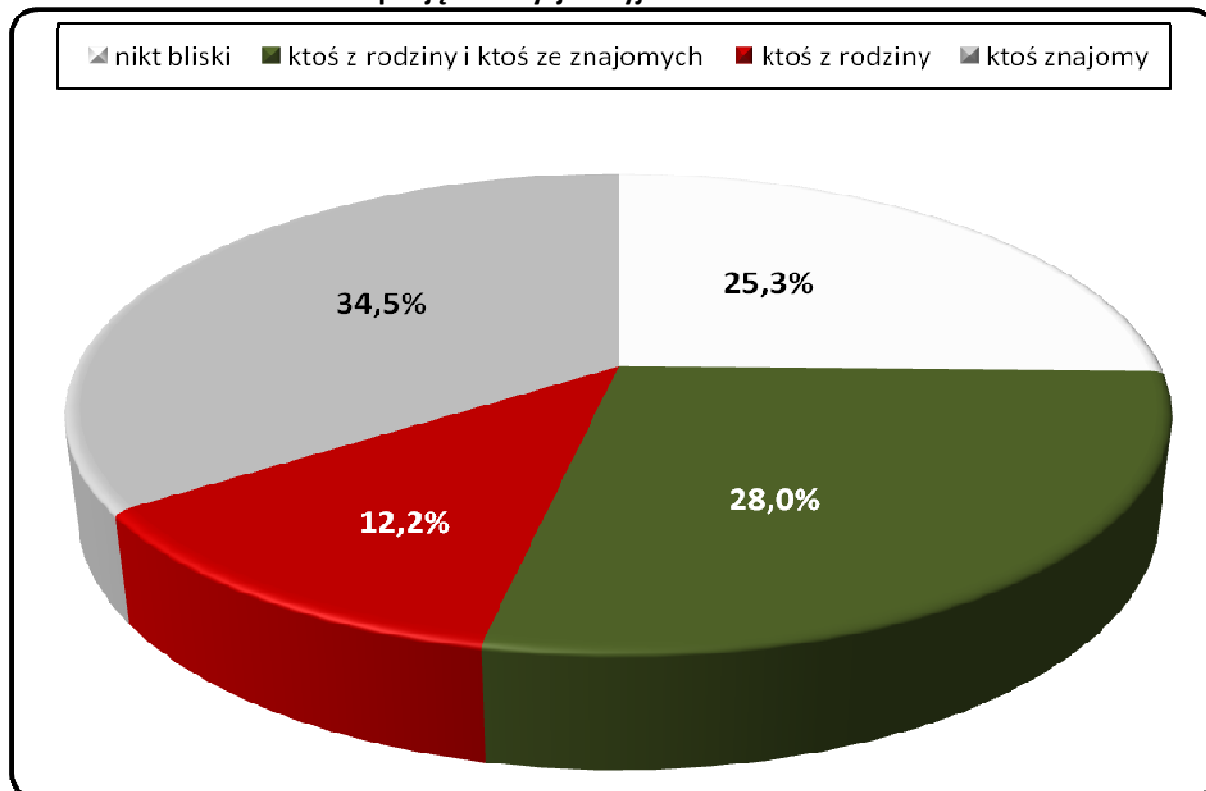
Problem	ośrodek akademicki					
	Kielce	Kraków	Lublin	Poznań	Wa-wa	Wrocław
problem finansowy	38,5%	41,6%	36,5%	23,8%	36,1%	44,4%
problem rozstania z rodziną	30,8%	27,3%	36,5%	38,1%	37,0%	40,3%
problem mieszkaniowy	23,1%	28,8%	21,6%	19,0%	29,6%	34,7%
problem niedopasowania towarzyskiego	-	8,4%	11,5%	19,0%	10,2%	6,9%
problem kontaktów z instytucjami	11,5%	7,6%	6,8%	4,8%	13,0%	13,9%
problem samotności	19,2%	11,5%	16,9%	23,8%	17,6%	11,1%
problem logistyczny, organizacja przeprowadzki	11,5%	11,3%	12,8%	9,5%	9,3%	22,2%
problem odnalezienia się w środowisku wielkomiejskim	19,2%	15,4%	14,2%	23,8%	14,8%	8,3%
inny problem	-	2,6%	2,7%		2,8%	8,3%
brak problemów	26,9%	24,9%	17,6%	28,6%	19,4%	11,1%

Uwaga: ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi procenty nie sumują się do 100

Trzy czwarte badanych studentów zaznaczyło, że w mieście, do którego przyjechali mieszkał już ktoś z ich znajomych (77,2%). Co trzeci badany wskazał kogoś z dalszej rodziny (36,0%). Zbliżone pod względem liczebności były te kategorie respondentów, którzy w miejscu studiów mieli kogoś z najbliższej rodziny (29,3%) lub kogoś z najbliższych przyjaciół (27,5%). W przypadku 13,7% osób, kimś bliskim mieszkającym w tym samym mieście był(a) narzeczona/narzeczony bądź też chłopak lub dziewczyna. Ponieważ badani mogli zaznaczać wszystkie „bliskie” im osoby w danym mieście, kategorie nie są rozłączne, a procenty nie sumują się do 100. Aby ułatwić interpretację tych danych, niektóre kategorie połączono ze sobą (bliższa lub dalsza rodzina) oraz (bliźsi lub dalsi znajomi oraz sympatia) tworząc dodatkowo kategorię osób, które w miejscu studiów nie miały nikogo bliskiego.

Co czwarty student (25,3%) przyjeżdżając do nowego miejsca nie miał w nim ani rodziny (bliższej bądź dalszej), ani przyjaciół, znajomych, ani też sympatii (chłopaka/dziewczyny, bądź narzeczonego/narzeczonej). Podobny odsetek badanych zadeklarował, że w mieście, do którego przyjechał miał kogoś z rodziny i kogoś znajomego (28,0%). Co dziesiąty badany zaznaczył, że miał tylko kogoś z rodziny (12,2%), natomiast co trzeci, że miał tylko jakiegoś znajomego (34,5%) (**wykres 11**).

Wykres 11. Fakt zamieszkiwania rodziny lub znajomych w miejscu studiowania w momencie podjęcia decyzji o wyjeździe na studiu.

Fakt posiadania rodziny czy też znajomych w niewielkim stopniu wpływał na naturę problemów, z jakimi musieli zmagać się studenci (tabela 8). Bez względu na to, czy student miał w danym mieście kogoś z rodziny i znajomych czy też samą rodzinę bądź też samych znajomych, albo też nie miał w nim nikogo – w każdej z tych czterech sytuacji nadal najczęściej wskazywanymi problemami były: problem finansowy, problem mieszkaniowy i tęsknota za rodziną (bądź towarzyszące jej poczucie osamotnienia).

Dosyć wyraźna jest natomiast różnica dotycząca faktu pokonywania jakiegokolwiek problemu. Podczas gdy spośród nieposiadających nikogo (ani rodziny ani znajomych) zaledwie 18,4% studentów nie miało żadnych kłopotów adaptacyjnych, w grupie posiadających zarówno członka (członków) rodziny jak i znajomego (znajomych) analogiczny odsetek wzrastał do 25,1%. Nie znając miejsca zamieszkania wszystkich członków rodziny oraz znajomych badanych studentów, nie sposób określić na ile wyjazd studentów do konkretnego ośrodka akademickiego był poruszaniem się po przetartej ścieżce migracyjnej. Z dużą pewnością można jednak założyć, że nieformalna sieć kontaktów i wsparcie, które w przyszłych miastach zamieszkania gwarantowali członkowie rodziny lub znajomych, były - obok prezentowanych w rozdziale 2.1 motywów wyjazdu - ważnymi przesłankami do obrania

konkretnego kierunku migracji edukacyjnej. Przypuszczenie takie uprawomocniają wyniki badań przeprowadzonych wśród uczniów kończących szkoły ponadgimnazjalne na Podkarpaciu⁴, z których wynika, że planowanie zamieszkania w przyszłości poza miejscem obecnego zamieszkania jest częściej udziałem młodzieży posiadającej członków rodziny właśnie z dala od własnej miejscowości, niż mieszkającej z wszystkimi jej członkami.

Tabela 8. Charakter problemów w zależności od posiadania lub nieposiadania rodziny lub znajomych w miejscu docelowym

Problem	Rodzina lub znajomi w miejscowości docelowej			
	ktoś z rodziny i znajomych	ktoś z rodziny	ktoś ze znajomych	nikt bliski
problem finansowy	35,7%	35,9%	43,7%	39,6%
problem rozstania z rodziną	28,1%	37,9%	31,2%	34,1%
problem mieszkaniowy	29,4%	17,5%	27,1%	31,3%
problem niedopasowania towarzyskiego	9,4%	10,7%	8,1%	9,7%
problem kontaktów z instytucjami	8,5%	12,6%	9,2%	7,4%
problem samotności	11,9%	22,3%	11,5%	14,3%
problem logistyczny, organizacja przeprowadzki	13,2%	10,7%	12,2%	12,0%
problem odnalezienia się w środowisku wielkomiejskim	13,2%	13,6%	16,3%	15,2%
inny problem	3,0%	3,9%	3,4%	1,8%
brak poczucia pokonywania jakichkolwiek problemów	25,1%	22,3%	21,7%	18,4%

Uwaga: ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi procenty nie sumują się do 100

Kłopoty, z jakimi musieli zmagać się studenci w momencie przyjazdu do nowego miasta, nie wpłynęły na ich pozytywną ocenę wyboru, którego dokonali. Pytani, czy dobrze się stało, że wybrali studia poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, w zdecydowanej większości udzielili odpowiedzi twierdzącej (77,0% „zdecydowanie tak” i 19,1% - „raczej tak”). Trzech na stu studentów dało wyraz swemu niezdecydowaniu w tej kwestii, odpowiadając na pytanie „ani tak, ani nie” (2,9%), a tylko co setna osoba zaznaczyła, że wybór ten był decyzją złą (0,7% odpowiedzi „raczej nie” i 0,2% „zdecydowanie nie”) (**tabela 9**). Jak łatwo się domyślić, przy takim rozkładzie odpowiedzi, nie ma większych różnic zarówno w odniesieniu do płci, jak i do typu uczelni.

⁴ Badanie przeprowadzone w 2009 roku w ramach projektu „Trajektorie migracyjne województwa podkarpackiego” na próbie ponad 6300 podkarpackich uczniów ostatnich oddziałów. Przytoczone wyniki wraz z opisem znajdują się w raporcie z badania, w rozdziale *Sytuacja rodzinna oraz drogi migracyjne członków rodziny*. Raport dostępny jest na stronie www.cds.krakow.pl

Tabela 9. Ocena słuszności własnej decyzji o studiowaniu poza dotychczasowym miejscem zamieszkania

ocena słuszności decyzji	%
zdecydowanie tak	77,9%
raczej tak	19,1%
ani tak ani nie	2,9%
raczej nie	0,7%
zdecydowanie nie	0,2%

Przekonanie o słuszności podjętej decyzji idzie w parze z oceną miejsca studiowania (w odniesieniu do miejscowości, z której wyjechano). Blisko połowa studentów obecne miejsce oceniła „zdecydowanie lepiej” niż to, które opuścili (46,0%). Co czwarta badana osoba była zdania, że jest jej w nowym miejscu „raczej lepiej” (27,9%). Jeden na pięciu respondentów twierdził, że obecne miejsce nie jest „ani lepsze ani gorsze” (18,9%). Jedynie dla 7,3% studentów zmiana miejsca zamieszkania była niekorzystna (odpowiednio 5,2% „raczej gorzej” i 2,1% „zdecydowanie gorzej”). Choć w każdym ośrodku akademickim dominowały osoby zadowolone z obecnego miejsca zamieszkania, to porównanie opinii studentów z poszczególnych miast ujawnia zróżnicowanie ocen (**tabela 10**). Najbardziej zadowoleni byli studenci wrocławscy (87,7% odpowiedzi „zdecydowanie lepiej” i „raczej lepiej”), następnie studenci poznańscy (80,9%), krakowscy (76,9%), kieleccy (72,0%), warszawscy (65,4%) i lubelscy (60,9%). Studenci z Lublina stanowili stosunkowo najliczniejszą frakcję osób negatywnie oceniających obecne miejsce zamieszkania i studiowania (16,5% odpowiedzi „zdecydowanie gorzej” i „raczej gorzej”). Dość wysoki odsetek osób niezadowolonych studiuje również w Poznaniu (14,3%) i Warszawie (9,3%).

Tabela 10. Ocena obecnego miejsca zamieszkania studentów z różnych ośrodków akademickich

Ocena miejsca studiów	Ośrodek akademicki						Ogółem
	Kielce	Kraków	Lublin	Poznań	Warszawa	Wrocław	
zdecydowanie lepiej	44,0%	47,6%	34,2%	57,1%	40,2%	64,4%	46,0%
raczej lepiej	28,0%	29,3%	26,7%	23,8%	25,2%	23,3%	27,6%
ani lepiej, ani gorzej	28,0%	18,2%	22,6%	4,8%	25,2%	9,6%	19,0%
raczej gorzej	-	4,1%	11,0%	9,5%	5,6%	1,4%	5,2%
zdecydowanie gorzej	-	,9%	5,5%	4,8%	3,7%	1,4%	2,1%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Porównując oceny studentów z powiatów ziemskich i grodzkich dotyczące aktualnego miejsca zamieszkania, zaznacza się przychylniejszy stosunek tych pierwszych. Pozytywne strony nowego miejsca zamieszkania dostrzega 78,1% respondentów pochodzących z powiatów ziemskich (odpowiedzi „zdecydowanie lepiej” i „raczej lepiej”), wobec 65,7% mieszkańców powiatów grodzkich (**tabela 11**). Wyniki te są z pewnością efektem różnic w dystansie cywilizacyjnym, jaki dzieli od krajowych ośrodków akademickich największe podkarpackie miasta z jednej strony i pozostałe miejscowości z drugiej.

Tabela 11. Ocena obecnego miejsca zamieszkania studentów pochodzących z powiatów grodzkich i ziemskich

Ocena miejsca studiów	Powiat	
	grodzki	ziemski
zdecydowanie lepiej	33,9%	52,2%
raczej lepiej	31,8%	25,9%
ani lepiej, ani gorzej	23,6%	16,3%
raczej gorzej	5,5%	5,0%
zdecydowanie gorzej	5,1%	0,5%
Ogółem	100,0%	100,0%

Dość oczywistym jest fakt, że te dwie oceny – słuszność wyboru studiów poza miejscem zamieszkania oraz ocena miejsca studiów, są ze sobą dodatnio skorelowane (ρ Spearmana=0,296 dla $p<0,005$). Im lepiej studenci oceniają miejscowość, w której studiują, tym mocniej podkreślają słuszność swoich decyzji. Obniżeniu oceny, towarzyszy natomiast spadek przekonania co do ich słuszności. Ilustracją tej zależności jest rozkład odpowiedzi w tabeli 12.

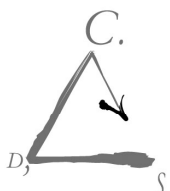
Tabela 12. Zależność pomiędzy słusznością wyboru studiów poza miejscem zamieszkania a oceną miejsca studiów

Ocena miejscowości, w której studiuje	Słuszność wyboru studiów poza miejscem zamieszkania				
	zdecydowanie tak	raczej tak	ani tak, ani nie	raczej nie	zdecydowanie nie
zdecydowanie lepiej	53,0%	24,8%	8,0%	-	50,0%
raczej lepiej	26,3%	36,0%	28,0%	-	-
ani lepiej, ani gorzej	16,3%	24,2%	44,0%	33,3%	50,0%
raczej gorzej	2,9%	11,8%	12,0%	50,0%	-
zdecydowanie gorzej	1,5%	3,1%	8,0%	16,7%	-
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Podsumowanie

- w opinii większości badanych studentów, ich decyzja o wyjeździe była jak najbardziej słuszna. Tylko niewielki odsetek badanych dał wyraz swojemu niezadowoleniu. Owa trafność decyzji jest prawdopodobnie związana nie tyle z wymierną oceną jakości studiów, co przede wszystkim urokiem miejsca, do którego przyjechali;
- na studentów Podkarpacia, w większości mieszkańców małych miast, miasteczek czy wsi, urok dużego miasta ma niebagatelny wpływ. To właśnie ten czynnik, wraz z przekonaniem o wyższej wartości edukacyjnej znanych ośrodków akademickich, przesądza najczęściej o wyborze wielu absolwentów podkarpackich szkół średnich;
- wyniki badań wskazują ponadto, że wybory te nie ulegają zmianie nawet w obliczu problemów (przede wszystkim finansowych, mieszkaniowych czy emocjonalnych) z jakimi studentom przychodzi się zmierzyć w nowym otoczeniu, których być może nie mieliby, gdyby zdecydowali się podjąć studia na Podkarpaciu;
- rozstanie z rodziną, czyli jeden z najbardziej uciążliwych problemów, z którym przychodzi się zmierzyć studentom w nowym miejscu, jest tym bardziej odczuwalny im dalej od domu zlokalizowany jest ośrodek akademicki. Mimo, iż różnice procentowe nie są znaczące, odsetek osób narzekających na rozłąkę z bliskimi jest najniższy w miastach będących stolicami województw sąsiadujących z Podkarpaciem (27%-36%). Sytuacja taka doskwiera natomiast najczęściej studentom kształcącym się w oddalonym o kilkaset kilometrów Wrocławiu – problem zasygnalizowało ponad 40% z nich;
- problemy, z którymi przychodzi się zmierzyć w nowym miejscu są mniej uciążliwe, gdy pomaga rozwiązać je ktoś bliski. Studenci, którzy w nowym miejscu zamieszkania mogli liczyć na obecność (i zapewne wsparcie) rodziny lub znajomych, zgłaszali trudności o około 25% rzadziej niż tacy, których nie spotkał podobny przywilej.

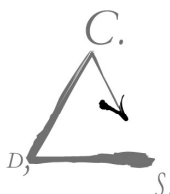

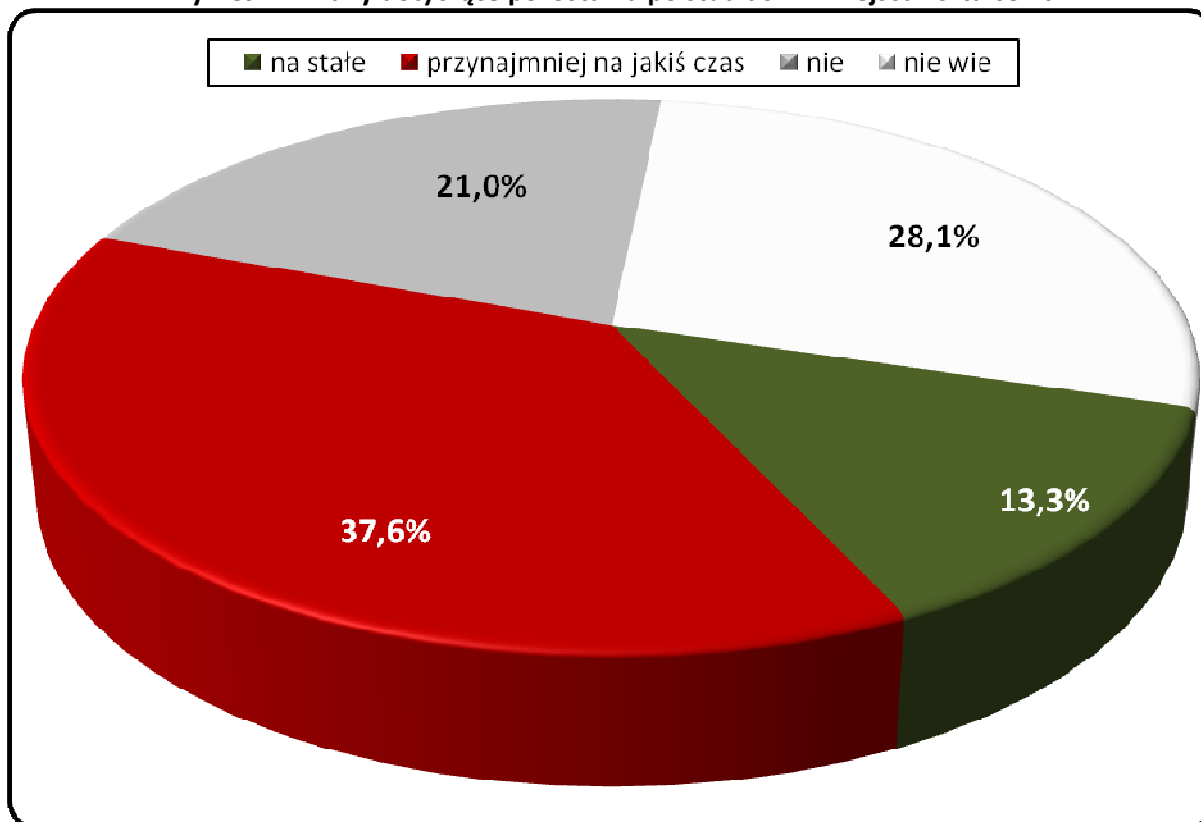
2.3 Plany związane z przyszłym miejscem zamieszkania

Pozytywna ocena miejsca kształcenia i przychylne postrzeganie możliwości i perspektyw, jakie niesie ze sobą fakt zamieszkiwania w nim, może wpływać na decyzje dotyczące przyszłych wyborów. Warto zatem sprawdzić czy studenci zamierzają pozostać na dłużej w ośrodkach, w których pobierają naukę. Istotne jest także poznanie siły więzi z ośrodkiem kształcenia, która implikowana jest wieloma czynnikami, jak choćby kontakty towarzyskie, członkostwo w miejscowych instytucjach, przynależność formalna czy emocjonalne przywiązanie do miejsca. Oba anonsonowane zagadnienia – chęć pozostania oraz więź z nowym miastem – zostały poddane analizie, i przyniosły interesujące rezultaty.

I tak, spośród badanych studentów, 13,4% jest zdecydowanych pozostać na stałe w obecnym miejscu. „Przynajmniej przez jakiś czas” po zakończeniu studiów chce mieszkać w miejscu kształcenia 37,9% badanych (**wykres 12**). Można jednak założyć, że jeśli te plany zostaną zrealizowane i studenci ci, po ukończeniu studiów pozostaną w dotychczasowym miejscu przez pewien czas, to zapewne będzie to decyzja skutkująca w dłuższej perspektywie pozostaniem w tym miejscu na stałe. Co piąty badany twierdził, że nie nosi się z zamiarem pozostania po studiach w obecnym miejscu (20,9%), natomiast 27,8% pytanym nie ma w tej kwestii wyrobionego zdania.

Wykres 12. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia

Stopień zdecydowania (za pozostaniem lub przeciw) zmienia się wraz z wiekiem studentów. Im starsi studenci, tym mniej liczna kategoria osób, które „nie wiedzą” czy pozostaną po ukończeniu studiów w miejscu kształcenia (**tabela 13**). Starsi studenci są również bardziej zdecydowani na pozostanie w dotychczasowym miejscu w porównaniu ze studentami młodszymi (dotyczy to zarówno tych, którzy chcą zostać „na stałe”, jak i tych, myślących o „tymczasowości” takiej decyzji).

Tabela 13. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia w zależności od wieku studentów

Zamiar pozostania	Wiek					
	20 lat	21 lat	22 lata	23 lata	24 lata	25 i więcej lat
na stałe	7,7%	12,5%	9,8%	16,2%	16,7%	16,4%
przynajmniej na jakiś czas	26,5%	36,0%	34,1%	40,4%	39,9%	49,1%
nie	17,9%	19,9%	21,3%	19,9%	23,2%	23,3%
nie wie	47,9%	31,6%	34,8%	23,5%	20,2%	11,2%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Biorąc pod uwagę cztery najliczniej reprezentowane przez studentów ośrodki akademickie: Kraków, Lublin, Warszawę i Wrocław, najprzychylniej w kontekście wiązania się z nimi na dłużej patrzą kształtujący się we Wrocławiu, natomiast najmniej przychylnie w Lublinie (**tabela 14**). Warto przypomnieć, że to właśnie studenci ze stolicy Dolnego Śląska najbardziej pozytywnie oceniali miasto kształcenia względem poprzedniego miejsca zamieszkania na Podkarpaciu.

Tabela 14. Plany studentów czterech najliczniej reprezentowanych ośrodków akademickich dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia

Zamiar pozostania w miejscu studiów	Ośrodek akademicki			
	Kraków	Lublin	Warszawa	Wrocław
na stałe	15,1%	2,0%	15,6%	23,3%
przynajmniej na jakiś czas	42,2%	18,4%	46,8%	45,2%
nie	16,6%	45,6%	12,8%	9,6%
nie wie	26,2%	34,0%	24,8%	21,9%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Żakowie z różnych powiatów mają nieco odmienne plany związane z przyszłym miejscem zamieszkania. Stosunkowo najwięcej osób chcących pozostać na stałe w miejscu aktualnego kształcenia pochodzi z powiatów: lubaczowskiego (26,3%), leżajskiego i bieszczadzkiego (po 22,2%) (**tabela 15**). Dane te należy interpretować jednak bardzo ostrożnie – na uzyskane wartości procentowe wywierają wpływ znaczne różnice liczby studentów z poszczególnych powiatów oraz oddziaływanie zmiennych pośredniczących – miejsca studiów a także wiek.

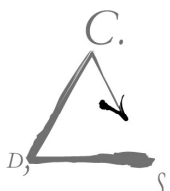

Tabela 15. Plany dotyczące pozostania po studiach w miejscu kształcenia wśród studentów z różnych powiatów województwa podkarpackiego

Powiat	Zamiar pozostania w miejscu studiów				
	na stałe	przynajmniej na jakiś czas	nie	nie wie	ogółem
Rzeszów	15,0%	30,8%	23,4%	30,8%	100,0%
Krosno	9,6%	37,3%	25,3%	27,7%	100,0%
Przemyśl	14,3%	51,8%	16,1%	17,9%	100,0%
Tarnobrzeg	15,2%	37,0%	21,7%	26,1%	100,0%
bieszczadzki	22,2%	55,6%	11,1%	11,1%	100,0%
brzozowski	17,6%	29,4%	11,8%	41,2%	100,0%
dębicki	11,9%	37,3%	16,9%	33,9%	100,0%
jarosławski	18,4%	42,1%	13,2%	26,3%	100,0%
jasielski	18,4%	26,5%	18,4%	36,7%	100,0%
kolbuszowski	-	75,0%	-	25,0%	100,0%
leski	-	30,0%	30,0%	40,0%	100,0%
leżajski	22,2%	16,7%	38,9%	22,2%	100,0%
lubaczowski	26,3%	26,3%	10,5%	36,8%	100,0%
łańcucki	14,3%	47,6%	23,8%	14,3%	100,0%
mielecki	9,6%	39,7%	17,8%	32,9%	100,0%
niżański	9,7%	29,0%	38,7%	22,6%	100,0%
przeworski	7,4%	33,3%	33,3%	25,9%	100,0%
ropczycko-sędziszowski	18,8%	50,0%	6,3%	25,0%	100,0%
sanocki	16,0%	38,0%	28,0%	18,0%	100,0%
stalowowolski	12,5%	41,7%	16,7%	29,2%	100,0%
strzyżowski	12,5%	50,0%	12,5%	25,0%	100,0%
krośnieński	5,3%	52,6%	10,5%	31,6%	100,0%
przemyski	-	22,2%	33,3%	44,4%	100,0%
rzeszowski	14,3%	57,1%	28,6%	-	100,0%
tarnobrzegi	-	100,0%	-	-	100,0%
Ogółem	13,4%	37,8%	20,9%	27,9%	100,0%

Wszystkich tych, którzy nie zamierzają zostać w aktualnym miejscu studiów (20,9%) poproszono o wskazanie jednego argumentu, który zdecydował o chęci zamieszkania poza miejscowością, w której aktualnie studiuje. Najczęściej wskazywanym powodem planowanej decyzji o wyjeździe okazuje się tęsknota za rodziną. Można zatem przypuszczać, że sporo studentów nie uporało się z problemem rozstania z bliskimi, który sygnalizowali mówiąc o największych kłopotach z jakimi przyszło im się zmierzyć, gdy opuszczali rodzinne strony. Rozkład odpowiedzi na pytanie o powód zmiany miejsca zamieszkania po zakończeniu edukacji na obecnym poziomie, przedstawia się następująco:

- tęsknota za rodziną (34,9%);
- problemy ze znalezieniem pracy (29,0%);
- zbyt szybkie tempo życia (18,9%);
- brak sympatii do miasta (5,3%);
- ze względu na partnera/partnerkę (2,4%).

Studenci wymienili również inne argumenty (9,5%), z których najczęściej pojawiającym się były wysokie koszty życia.

Sposób uzasadniania chęci opuszczenia miejsca studiów przez studentów z różnych ośrodków nieco się różni (**tabela 16**). Zbyt szybkie tempo życia przeszkadza najbardziej studiującym w Poznaniu (33,3%). Problemy ze znalezieniem pracy stosunkowo najmocniej dotyczą studentów z Wrocławia (57,1%) i Lublina (46,7%). Natomiast kształcący się w Krakowie i Warszawie relatywnie najczęściej wskazywali na tęsknotę za rodziną (odpowiednio 42,7% i 38,5%). Co ciekawe, tego argumentu nie użył żaden z wrocławskich ani poznańskich studentów, a więc tych, przebywających najdalej od domu rodzinnego.

Tabela 16. Główny argument za opuszczeniem dotychczasowego miejsca studiów wśród studentów z różnych ośrodków akademickich

Główny argument decydujący o chęci zamieszkania poza miejscem studiów	Ośrodek akademicki					
	Kielce	Kraków	Lublin	Poznań	Warszawa	Wrocław
tęsknota za rodziną	33,3%	42,7%	30,0%		38,5%	
problem ze znalezieniem pracy		17,3%	46,7%	16,7%	23,1%	57,1%
zbyt szybkie tempo życia	33,3%	25,3%	5,0%	33,3%	30,8%	28,6%
brak sympatii do miasta		1,3%	13,3%			
wyjazd ze względu na partnera		5,3%				
inne	33,3%	8,0%	5,0%	50,0%	7,7%	14,3%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tych, którzy zamierzają opuścić miejsce studiów zapytano ponadto, gdzie chcieliby zamieszkać po ukończeniu kształcenia. Połowa z nich deklarowała chęć powrotu do miejscowości, z której wyjechali (49,2%). Podobny odsetek osób chciałby wrócić na Podkarpacie do innej miejscowości (13,0%) lub zamieszkać w innym województwie (14,1%). Za granicę chciałoby wyjechać pięciu na stu przyszłych absolwentów (5,6%), choć przy niskim odsetku chcących w ogóle wyjeżdżać wynik ten przekłada się na 3 osoby. Co piąty badany nie wie, jaką podejmie w przyszłości decyzję (18,1%).

Chcący powrócić na Podkarpacie, ale do innej niż poprzednia miejscowość zamieszkania wymieniali:

- powiat rzeszowski (12 osób);
- Rzeszów (6 osób);
- powiaty: jarosławski, krośnieński, przeworski, sanocki (po 1 osobie).

Planujący zamieszkać w innym województwie wskazywali:

- mazowieckie (10 osób);
- małopolskie (9 osób);
- dolnośląskie (3 osoby);
- śląskie (2 osoby);
- kujawsko-pomorskie, łódzkie, opolskie, pomorskie, świętokrzyskie i wielkopolskie (po 1 osobie).

W przypadku innych państw pojawiały się następujące odpowiedzi:

- Niemcy (2 osoby);
- Holandia, Japonia, USA (po 1 osobie).

Studenci, w porównaniu ze studentkami relatywnie częściej deklarowali chęć powrotu do miejscowości, z której wyjechali (odpowiednio 52,6% do 47,5%) lub do innej miejscowości województwa podkarpackiego (15,8% do 11,7%). Natomiast studentki chętniej niż studenci zamieszkałyby po studiach w innym województwie (odpowiednio 16,7% do 8,8%).

Tabela 17. Deklarowane miejsce zamieszkania po studiach tych studentów, którzy nie chcą pozostać w miejscu kształcenia (w zależności od płci)

Miejsce zamieszkania po studiach	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
w miejscowości, z której wyjechał na studia	47,5%	52,6%	49,2%
w województwie podkarpackim, ale w innej miejscowości	11,7%	15,8%	13,0%
w innym województwie	16,7%	8,8%	14,1%
za granicą	5,8%	5,3%	5,6%
trudno powiedzieć	18,3%	17,5%	18,1%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%

Łącząc wskazania na odpowiedzi „w miejscowości, z której wyjechał na studia” oraz „w województwie podkarpackim, ale w innej miejscowości” dowiadujemy się, iż 2 na 3 (62,2%) spośród niezamierzających pozostać w miejscu kształcenia studentów, powróci w przyszłości na Podkarpacie. Warto zatem przyrzeć się, jak chęć do przyjazdu do regionu, zależy od ośrodka akademickiego, w którym przebywają badani. Dane takie obrazuje poniższe zestawienie (**tabela 18**). Jego interpretację należy prowadzić niezwykle ostrożnie,

gdyż w przypadku trzech ośrodków (Kielce, Poznań i Wrocław) liczba studentów chcących wyjechać z obecnego miejsca kształcenia nie przekracza 10 osób.

Tabela 18. Deklarowane miejsce zamieszkania po studiach tych studentów, którzy nie chcą pozostać w miejscu kształcenia

ośrodek akademicki	miejsce zamieszkania po studiach	
	Podkarpacie	gdzie indziej
Kielce	75,0%	25,0%
Kraków	80,3%	19,7%
Lublin	72,5%	27,5%
Poznań	75,0%	25,0%
Warszawa	83,3%	16,7%
Wrocław	50,0%	50,0%
Ogółem	76,2%	23,8%

Uwaga: w zestawieniu nie uwzględniono odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Studentów, którzy odpowiadali, że nie chcą pozostać w miejscu kształcenia, lub że chcą pozostać w nim jedynie tymczasowo oraz tych, którzy wskazali inną miejscowość w województwie podkarpackim, inne województwo lub zagranicę, jako przyszłe miejsce zamieszkania, zapytano czy dopuszczają w przyszłości powrót do miejsca, z którego wyjechali. Blisko 40% z tych osób nie wyklucza takiej możliwości (11,5% „zdecydowanie tak” i 24,9% „raczej tak”). Podobna jest liczba tych, którzy taką możliwość odrzucają (7,9% „zdecydowanie nie” i 27,2% „raczej nie”). Razem z osobami, które są zdecydowane pozostać na stałe po studiach w miejscu kształcenia, daje to 48,5% osób, które nie myślą o powrocie do miejsca, z którego wyjechali.

Kobiety w porównaniu z mężczyznami względnie rzadziej dopuszczają myśl o powrocie do miejscowości zamieszkania (**tabela 19**). Taki plan rozważa 34,2% studentek (które na razie nie zamierzają wracać) wobec 41,4% studentów.

Tabela 19. Postawa wobec powrotu do miejsca zamieszkania w przyszłości w zależności od płci studentów

Możliwość powrotu do miejsca zamieszkania	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
zdecydowanie tak	10,3%	14,1%	11,5%
raczej tak	23,9%	27,3%	25,0%
nie wie	28,0%	28,8%	28,3%
raczej nie	30,3%	21,0%	27,3%
zdecydowanie nie	7,5%	8,8%	7,9%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%

Jako niebezpośredni, ale istotny wskaźniki szans na powrót do miejsca zamieszkania sprzed okresu studiów, można uznać sposób, w jaki osoby przebywające poza *domem* określają rodzinne strony. Czy ich dom jest jeszcze w miejscu, z którego wyjeżdżali aby zdobywać wykształcenie, czy może już tu gdzie przebywają od jakiegoś czasu i w dużej mierze planują pozostać w przyszłości? Aby sprawdzić na ile wraz z pobytem w dużych ośrodkach akademickich postępuje przekorzenie migrantów edukacyjnych, badanych poproszono o wybór sformułowania, które najmocniej kojarzy im się z chwilowym przyjazdem na święta do miejscowości zamieszkania.

Okazuje się. Iż zdecydowana większość (79,6%). respondentów przyjazd do miejscowości zamieszkania traktuje jako „powrót do domu” Co dziesiąty student wraca „do rodziców” (10,6%) lub do „[wymieniona nazwa miejscowości zamieszkania]” (8,9%). Pozostałe 0,9% najczęściej postępuje się innym skojarzeniem lub nie potrafi na to pytanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi. W kwestii tej nie ma większych różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami. Natomiast wraz z wiekiem przekorzenie postępuje, na co wskazuje fakt, że określenie „do domu” zaczyna ustępować skojarzeniu „do rodziców” (tabela 20).

Tabela 20. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości zamieszkania

Określenie	Wiek						Ogółem
	20 lat	21 lat	22 lata	23 lata	24 lata	25 i więcej lat	
do domu	81,5%	85,4%	81,2%	79,4%	79,3%	69,4%	79,6%
do rodziców	6,5%	3,8%	7,1%	14,3%	12,8%	20,4%	10,6%
do nazwa miejscowości	12,0%	10,0%	10,4%	6,3%	6,7%	8,3%	8,9%
coś innego	-	,8%	-	-	,6%	,9%	,4%
trudno powiedzieć	-	-	1,3%	-	,6%	,9%	,5%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Badanych zapytano także o podobną kwestię, ale przyjmując odwrotną perspektywę. Starano się dociec, jakimi skojarzeniami posługują się studenci odpowiadając na pytanie o to, dokąd jadą, wracając po świętach do ośrodków akademickich. W tym wypadku dominowała odpowiedź „do [wymieniona nazwa miejscowości] (71,7%). Dla 16,3% jest to powrót „na studia”. Siedmiu na stu badanych zaznaczyło, że wraca „do domu” (6,7%), a 3,5% studentów wybrało odpowiedź „do mieszkania”. Pozostałe 1,7% osób postępuje się jeszcze innym określeniem lub nie potrafi udzielić jednoznacznej odpowiedzi na tak postawione pytanie. Co ciekawe, to kobiety w porównaniu z mężczyznami częściej utożsamiają te podróże z „powrotami do domu” (odpowiednio 8,1% do 3,7%), natomiast mężczyźni uzyskali przewagę nad kobietami w odpowiedziach „na studia” (odpowiednio 21,1% do 14,2%). W pozostałych kategoriach różnice te były znacznie mniejsze (tabela 21).

Tabela 21. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości studiowania, w zależności od płci

Określenie	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
do domu	8,1%	3,7%	6,7%
na studia	14,2%	21,1%	16,3%
do nazwa miejscowości	72,8%	69,1%	71,7%
do mieszkania	3,1%	4,5%	3,5%
coś innego	1,6%	,4%	1,2%
trudno powiedzieć	,2%	1,2%	,5%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%

Przedstawione wyniki zyskują wierszą wartość eksplanacyjną po nałożeniu na oś czasu (tabela 22). Wraz z wiekiem rośnie bowiem – od 1,8% w przypadku dwudziestolatków do 13% w przypadku studentów dwudziestopięcioletnich i starszych - odsetek deklaracji o powrotach „do domu”. Równolegle maleje natomiast udział wskazań o wyjazdach „na studia” co sugestywnie pokazuje jak z biegiem czasu oswojane jest miejsce kształcenia.

Tabela 22. Określenia używane podczas powrotów do miejscowości studiowania

Określenie	Wiek						Ogółem
	20 lat	21 lat	22 lata	23 lata	24 lata	25 i więcej lat	
do domu	1,8%	3,1%	6,4%	9,4%	6,3%	13,0%	6,7%
na studia	20,9%	20,3%	22,3%	11,8%	13,2%	7,4%	16,3%
do nazwa miejscowości	70,9%	73,4%	61,1%	70,9%	78,6%	77,8%	71,7%
do mieszkania	5,5%	1,6%	6,4%	4,7%	1,9%	,9%	3,5%
coś innego	,9%	1,6%	3,2%	1,6%			1,2%
trudno powiedzieć			,6%	1,6%		,9%	,5%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Podsumowanie

- wysoka ocena miejsca (miasta) studiów i przekonanie o słuszności podjętej decyzji, w przypadku wielu studentów wiąże się z chęcią pozostania w danym mieście po zakończeniu edukacji. Wprawdzie odsetek osób zdecydowanych nie jest duży, ale bardzo liczna jest kategoria tych respondentów, którzy chcieliby pozostać na miejscu przynajmniej przez pewien czas. Jak pokazuje doświadczenie, wybór taki jest najczęściej tożsamy z pozostaniem w danym mieście na stałe;
- nawet tymczasowość zamieszkania w danym miejscu wiąże się zazwyczaj z koniecznością znalezienia pracy, mieszkania, często prowadzi do zawierania przyjaźni czy budowania związków emocjonalnych, co z czasem skutecznie osłabia szansę powrotu do miejsca, z którego studenci wyjechali na studia. Chcących pozostać (zarówno zdecydowanie jak i „raczej”) jest zaledwie 34,2% studentów dwudziestoletnich i aż 65,5% osób w wieku 25 lat i starszych;
- 48,5% - taki odsetek studentów bądź to kategorycznie stwierdza, że pozostanie w miejscu kształcenie po ukończeniu studiów, bądź też nie dopuszcza w przyszłości możliwości powrotu do miejsca zamieszkania. Ponieważ jednocześnie niewielu badanych zakłada powrót do innej miejscowości Podkarpacia, można śmiało założyć, że co druga osoba opuszczająca województwo w celach edukacyjnych, rozstaje się z regionem na stałe;
- związki z „domem rodzinnym” ulegają osłabieniu wraz z kolejnymi latami studiów – wyjeżdżając na święta w rodzinne strony, o powrocie „do domu” mówi czterech na pięciu dwudziestolatków i niewiele ponad 2/3 osób w wieku 25 lat i starszych. Starsi studenci częściej określają świąteczne przemieszczenia mianem wyjazdów do rodziny. Dodatkowo, najmłodszy studenci, wracając do ośrodków akademickich po przerwie świątecznej, sporadycznie (1,8%) deklarują powrót „do domu”, tymczasem ich koledzy z ostatnich lat studiów określenia tego używają zdecydowanie częściej (13%) **(patrz poniższe zestawienie)**.

Powrót „do domu” w zależności od kierunku	Wiek						Ogółem
	20 lat	21 lat	22 lata	23 lata	24 lata	25 i więcej lat	
na święta do miejscowości zamieszkania	81,5%	85,4%	81,2%	79,4%	79,3%	69,4%	79,6%
po świątach do miejscowości studiowania	1,8%	3,1%	6,4%	9,4%	6,3%	13,0%	6,7%

Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety e-mailowej

Szanowny studentzie!

Badanie to **obejmuje 125 studentów wywodzących się z Podkarpacia** i realizowane jest na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie. Jego celem - mówiąc w największym skrócie - jest rozpoznanie motywów decyzji o wyjeździe na studia do innego miasta. Twoje szczere odpowiedzi zapewnią, że powstały dzięki badaniu obraz młodych ludzi podejmujących decyzje migracyjne, będzie odpowiadał rzeczywistości.

Gwarantujemy, że Twoje odpowiedzi **pozostaną anonimowe** - wykorzystamy je jedynie do statystycznych zestawień, na podstawie których powstanie raport badawczy.

- ODPOWIEDZI PROSIMY ZAZNACZAĆ POPRZEC KLIKNIĘCIE W ODPOWIEDNIĄ KRATKĘ;
- JEŻELI INSTRUKCJA DO PYTANIA NIE MÓWI INACZEJ, PROSIMY O ZAZNACZANIE TYLKO JEDNEJ ODPOWIEDZI;
- PROSIMY O PRZESTRZEGANIE TZW. REGUŁ PRZEJŚCIA (NP. W PYTANIU NR 3);
- TAM, GDZIE WYMAGA TEGO PYTANIE, PROSIMY O WPISYWANIE TEKSTU W AKTYWNY OBSZAR (NP. W PYTANIU NR 6).

1. Czy ukończyłeś/aś szkołę średnią w województwie podkarpackim?

- 1) tak
 2) nie → *należy zakończyć wypełnianie ankiety*

2. Kiedy podjąłeś/ęłaś decyzję o zdawaniu na uczelnię znajdującą się poza twoim województwem:

- 1) jeszcze przed maturą
 2) zaraz po maturze
 3) dopiero w kolejnym latach po maturze

3. Czy, gdy zaczynałeś/aś obecne studia, Podkarpackie uczelnie oferowały kierunek studiów, na którym studiujesz obecnie?

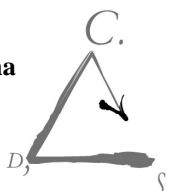
- 1) tak → *przejdź do pytania 5*
 2) nie → *przejdź do pytania 5*
 3) nie wiem → *przejdź do pytania 5*

4. Czy, gdyby jedna lub więcej Podkarpackich uczelni oferowała ten kierunek studiów w tamtym czasie, zdecydowałbyś/łabyś się na kształcenie w niej?

- 1) tak, bez wahania
 2) tak, ale tylko gdyby znajdowała się w konkretnym mieście. Jakim?
 3) tak, ale tylko gdyby była to jedna konkretna uczelnia. Jaka?
 4) nie
 5) trudno powiedzieć

5. Spróbuj przypomnieć sobie moment, w którym zdecydowałeś/aś się ubiegać o miejsce na uczelni, w której obecnie się kształcisz. Oceń, w jakim stopniu decyzja o wyjeździe była podyktowana chęcią studiowania konkretnego kierunku (decyzja edukacyjna), a w jakim innymi argumentami (decyzja nieedukacyjna).

Swoją odpowiedź zaznacz na poniższej skali, na której 1 oznacza decyzję czysto edukacyjną, a 7 decyzję całkowicie nieedukacyjną.

Realizator projektu:

Decyzja edukacyjna
Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. D. Bienkowska, Ofiara, 1000
ul. Szlak 65, biuro 1004, 31-153 Kraków, tel.: (12) 623 77 40, fax: (12) 623 77 85
www.cds.krakow.pl email: cds@cds.krakow.pl, tmwp@cds.krakow.pl
Terenowe biuro projektu:
ul. Grunwaldzka 42/1, 35-068 Rzeszów, tel.: (17) 779 84 88

←	→					
1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Jeśli na powyższej skali zaznaczyłeś/aś odpowiedź inną niż 1, to wskaż jeden, główny argument, który współdecydował o twoim wyjeździe:

7. Spróbuj jeszcze raz przywołać okres, w którym decydował się twój wyjazd. Pomyśl o wszystkim, co oferowało nowe miejsce oraz o tym, czego brakowało w poprzednim miejscu. Oceń, w jakim stopniu to zalety nowego miejsca (czynniki przyciągające) zdecydowały o tym, że wyjechałeś/aś, a w jakim stopniu miały na to wpływ braki odczuwane w dotychczasowym miejscu (czynniki wypychające).

Swoją odpowiedź zaznacz na poniższej skali, na której 1 oznacza, że decydowały wyłącznie czynniki przyciągające a 7 wyłącznie czynniki wypychające.

Czynniki przyciągające ←	→ Czynniki wypychające					
1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Jeśli na powyższej skali zaznaczyłeś/aś odpowiedź inną niż 7, to wskaż jakie zalety nowego miejsca miały najważniejszy wpływ na to, że wyjechałeś/aś?

Zaznacz nie więcej niż trzy najważniejsze powody.

- 1) możliwość zaspokojenia aspiracji edukacyjnych
- 2) możliwość zaspokojenia aspiracji zawodowych
- 3) możliwość obcowania z kulturą
- 4) możliwość usamodzielnienia się
- 5) możliwość angażowania się w inicjatywy społeczne;
- 6) możliwość prowadzenia bogatszego życia towarzyskiego
- 7) możliwość przebywania w miejscu, w którym się „dużo dzieje”
- 8) coś innego. Co?

9. Co - z perspektywy czasu - uważasz za najpoważniejszy problem, z jakim musiałeś/aś sobie poradzić przeprowadzając się do nowego miejsca i rozpoczynając studia?

Zaznacz nie więcej niż trzy najpoważniejsze problemy.

- 1) problem finansowy
- 2) problem niedopasowania towarzyskiego
- 3) problem mieszkaniowy
- 4) problem rozstania z rodziną
- 5) problem kontaktów z instytucjami
- 6) problem samotności
- 7) problem logistyczny (organizacja przeprowadzki)
- 8) problem odnalezienia się w środowisku wielkomiejskim
- 9) inny problem. Jaki?
- 10) nie czułem/am, że pokonywałem/am jakiegokolwiek problemy.

10. Czy decyzja o wyjeździe była autonomiczna? Oceń, w jakim stopniu o wyjeździe zdecydowałeś/aś sam/a, a na ile przyczyniły się do niego prośby, zachęty lub naciski ze strony innych osób.

Swoją odpowiedź zaznacz na poniższej skali, na której 1 oznacza decyzję autonomiczną a 7 decyzję podjętą przez inne osoby.

Zdecydowałem sam							Zdecydowali za mnie inni
	←						→
	1	2	3	4	5	6	7
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Czy w momencie, w którym podejmowałeś/aś decyzję o wyjeździe, w miejscowości docelowej mieszkał:

a) ktoś z twojej najbliższej rodziny (rodzic(e), rodzeństwo, babcia i/lub dziadek, współmałżonek)

1) tak

2) nie

b) ktoś z twojej dalszej rodziny

1) tak

2) nie

c) ktoś z twoich najbliższych przyjaciół

1) tak

2) nie

d) ktoś z twoich znajomych

1) tak

2) nie

e) twój narzeczony(a), dziewczyna lub chłopak

1) tak

2) nie

12. Czy - patrząc z perspektywy czasu - uważasz, że wybór studiów poza dotychczasowym miejscem zamieszkania był słuszny?

1) zdecydowanie tak

2) raczej tak

3) ani tak, ani nie

4) raczej nie

5) zdecydowanie nie

13. Jak ogólnie - w odniesieniu do miejsca, z którego wyjechałeś - oceniasz miejscowość, w której obecnie studiujesz?

1) zdecydowanie lepiej

2) raczej lepiej

3) ani lepiej, ani gorzej

4) raczej gorzej

5) zdecydowanie gorzej

14. Czy zamierzasz pozostać w obecnej miejscowości po zakończeniu studiów?

1) tak, na stałe

→ *przejdź do pytania 18*

2) tak, przynajmniej na jakiś czas

→ *przejdź do pytania 17*

3) nie

4) nie wiem

→ *przejdź do pytania 17*

15. Podaj jeden, główny argument, który zdecydował o chęci zamieszkania poza miejscowością, w której obecnie studiujesz:

16. Gdzie zamierzasz zamieszkać po zakończeniu studiów?

☐ 1) w miejscowości, z której wyjechałem/am na studia	→	przejdź do pytania 18
☐ 2) w województwie podkarpackim, ale w innej miejscowości	→	w jakim powiecie?
☐ 3) w innym województwie	→	w jakim?
☐ 4) za granicą	→	w jakim państwie?
☐ 5) trudno powiedzieć		

17. Czy dopuszczasz w przyszłości powrót do miejscowości, z której wyjechałeś/aś na studia?

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) nie wiem
- 4) raczej nie
- 5) zdecydowanie nie

18. Zbliżają się święta bożonarodzeniowe. Załóżmy, że będziesz spędzał/a ten okres ze swoimi bliskimi na Podkarpaciu. Wyobraź sobie, że ktoś Cię pyta, dokąd jedziesz na święta. Co odpowiadasz?

- 1) do domu
- 2) do rodziców, do rodziny
- 3) do 'nazwa miejscowości'
- 4) coś innego. Co?
- 5) trudno powiedzieć

19. Okres świąteczny przemienie. Załóżmy, że po Nowym Roku wrócisz do miejscowości, w której studiujesz. Wyobraź sobie, że ktoś Cię pyta, dokąd jedziesz. Co odpowiadasz?

- 1) do domu
- 2) na studia
- 3) do 'nazwa miejscowości'
- 4) do mieszkania
- 5) coś innego. Co?
- 6) trudno powiedzieć

Pytania metryczkowe:

Twoja płeć

- 1) kobieta
- 1) mężczyzna

Twój rok urodzenia:

Od ilu lat przebywasz w miejscowości, w której studiujesz?

- 1) poniżej roku
- 2) co najmniej rok, ale mniej niż 3 lata
- 3) co najmniej 3 lata ale mniej niż 5 lat

4) 5 lat lub więcej

Miejscowość, w której studiujesz:

Uczelnia:

Podkarpacka miejscowość/miasto, z której wyjechałeś/aś na studia to leżąca/y w powiecie